

Lifandi bókasafn

— leiðbeiningar fyrir skipuleggjendur

Ronni Abergel
Antje Rothemund
Gavan Titley
Péter Wootsch

Lifandi bókasafn

– leiðbeiningar fyrir skipuleggjendur

ANP 2005:763

© Íslensku þýðingarinnar: Nordisk Ministerråd, København 2005

© Council of Europe, 2005 on publication in English

Þessi þýðing á Don't judge a book by its cover – *The Living Library organizer guide*

(ISBN 92-871-5766-99) er gerð samkvæmt samningi við Evrópuráðið

ISBN 92-893-1206-8

Prentun: Scanprint a/s, Århus 2005

Útlits- og kápuhönnun: Merán Studios

Ljósmyndir: © Art Factory og European Youth Centre Budapest (nema annað komi fram)

Upplag: 250

Prentað á pappír sem uppfyllir strangar umhverfiskröfur og má merkja með svaninum, norræna umhverfismerkinu.

Ritið má panta á www.norden.org/order. Fleiri rit eru á www.norden.org/publikationer

Printed in Denmark

Norræna ráðherranefndin

Store Strandstræde 18

DK-1255 Kaupmannahöfn K

Sími (+45) 3396 0200

Bréfasími (+45) 3396 0202

Norðurlandaráð

Store Strandstræde 18

DK-1255 Kaupmannahöfn K

Sími (+45) 3396 0400

Bréfasími (+45) 3311 1870

www.norden.org

Þær skoðanir sem hér koma fram eru á ábyrgð höfundanna og endurspegla ekki skoðanir Evrópuráðsins.

Öll réttindi áskilin. Rit þetta má ekki afrita með neinum hætti, hvorki rafrænum (CD-Rom, internet o.s.frv.) né á annan hátt, svo sem með ljósrítun, hljóðrítun eða í gagnagrunnum án skriflegs leyfis frá Evrópuráðinu (Communication and Research Directorate, Publishing Division).

All correspondence relating to this publication or the reproduction or translation of all or part of it should be addressed to:

Council of Europe – Directorate of Youth and Sport

European Youth Centre Budapest

Zivatar utca 1-3

1025 Budapest

Hungary

Tel + 36 1 438 1030

Fax + 36 1 212 4076

e-mail: eycb.secretariat@coe.int

Norrænt samstarf

Norrænt samstarf er eitt elsta og umfangsmesta svæðasamstarf í heimi. Það nær til Danmerkur, Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar og sjálfstjórnarsvæðanna í Færeyjum, á Grænlandi og á Álandseyjum. Norrænt samstarf eflir samkennd norrænu þjóðanna og tekur mið af því sem er líkt og ólíkt með þeim. Samstarfið auðveldar norrænu ríkjunum að halda fram hlut sínum á alþjóðavettvangi og stuðlar að góðri sambúð grannþjóða.

Samstarfinu var komið í fastan farveg á árinu 1952 þegar Norðurlandaráð var stofnað sem samstarfsvettvangur þingmanna og ríkisstjórna. Árið 1962 var Helsinkisamningurinn undirritaður, en hann hefur allar götur síðan verið grundvöllur norræns samstarfs og markað því málefnaleg samstarfssvið. Árið 1971 var Norræna ráðherranefndin stofnuð sem formlegur samstarfsvettvangur norrænu ríkisstjórnanna og landsstjórna sjálfstjórnarsvæðanna, Færeyja, Grænlands og Álands-eyja.

Mannréttindi er ekki nóg að vernda með lagabókstafnum einum saman. Þess vegna vinnur Evrópuráðið að því að styðja almenning og yfirvöld sem berjast fyrir mannréttindum um heim allan og stuðla að því að koma í veg fyrir óréttlæti, kúgun og misrétti.

*Terry Davis,
framkvæmdastjóri Evrópuráðsins*

Efnisyfirlit

Þakkir	5
Norræn hugmynd	7
Inngangur	9
Stutt ágríp af sögu Lifandi bókasafns	13
Skipulagning lifandi bókasafna - reynslusögur	15
Skipulag og rekstur Lifandi bókasafns	23
Skref fyrir skref - leiðarvísir fyrir skipuleggjendur	29
Bækurnar	31
Bókasafnsfræðingurinn	49
Samstarf við gestgjafa	52
Markaðssetning og almannatengsl	53
Mat á Lifandi bókasafni	57
Viðaukar	64

Þakkir

Sérstakar þakkir fyrir siðferðilegan, fjárhagslegan, tæknilegan og stjórnsýslulegan stuðning við Lifandi bókasöfn í fortíð og framtíð fá:

Starfshópur Civil Sziget, Grey Communications Kaupmannahöfn, Ungmennaráð Evrópuráðsins, Æskulýðsnefnd Norrænu ráðherranefndarinnar, Pesti Est, Hróarskelduhátíðin, Hróarskeldustofnunin, Szabó Ervin bókasafnið í Búdapest, framkvæmdastjóri Sziget skrifstofunnar og tæknideild SZIGET.

Sérstakar þakkir fyrir innblástur og stuðning við Lifandi bókasöfn og/eða framlög til þessarar útgáfu fá:

Dany Abergel, Dianna Alexandersen, Trygve Augestad, Sune Bang, Erzsébet Bánki, Barbara Bártfai, Claudia Belchior, Diego Belford de Henriques, Mercedes Berencz, Ágot Berger, Rok Bermez, Jean-Philippe Bozouls, Goran Buldioski, Manuel Comeron, Katalin Csörsz, Péter Csörsz, Réka Daróczy, Tamás Dujmov, Christoffer Saabye Erichsen, Mugur Floreal, Károly Gerdai, Olivier Goens, Gondalaci Laszlo (Golyo – Budapest Massive), Gordan (ZGB), Darek Grzemny, John Hjorth & Jonna Uldahl, Veronika Horváth, Viktor Kókai, Françoise Lauritzen, Judit Lehotay, Phillip Lipski, Steffi Mayer, Melinda Mészáros, Asma Mouna, Irén Nagy, Sanja Novak, Erika Pozsár, Tobias Rosenberg, Katrin Schindler, Michael Sinisshaw, Leif Skov, Éva Szabó, Balázs Vizi, Gábor Vörös, Margot Wieser og Rasmus Wind-Hansen (*in memoriam*).

... og allar bækurnar, lesendurnir, bókasafnsfræðingarnir, skipuleggjendurnir og frjálsu félagasamtökin sem lagt hafa lið og gert Lifandi bókasöfn að veruleika.

Við biðjumst afsökunar á mistökum og ef eitthvað hefur gleymst, og þykir miður að hafa ekki getað birt allt efni sem okkur barst í þessum bæklingi.

Norræn hugmynd

Norræna æskulýðsnefndin (NUK) átti frumkvæði að útgáfu leiðbeininga fyrir skipuleggjendur Lifandi bókasafna á norrænu tungumálunum fimm. NUK samhæfir og veitir Norrænu ráðherranefndinni ráðgjöf um norræn og alþjóðleg mál tengd börnum og ungu fólki.

Hugmyndin að Lifandi bókasafni varð til að frumkvæði ungs fólks á Norðurlöndum og varð fyrst að veruleika árið 2000 á Hróarskelduhátíðinni í Danmörku. Þaðan hefur hún borist víða um Evrópu og hefur nú verið notuð og þróuð í tengslum við fjölmarga viðburði sem Evrópuráðið styrkir.

Evrópuráðið og Norræna ráðherranefndin standa því saman að útgáfu handbókar í skipulagningu Lifandi bókasafna.

Norræna ráðherranefndin gefur bókina út á dönsku, finnsku, íslensku, norsku og sænsku. Einnig er hægt að nálgast bókina á netinu á slóðinni: www.norden.org/publikationer

Hugmyndin að Lifandi bókasöfnum er þróuð á Norðurlöndum til þess að stuðla að því að ókunnugir hittist og ungt fólk skiptist á skoðunum. Í stað þess að fá lánaða bók á bókasafninu, fær maður manneskju að láni. Fólkið sem er til útlána, er fólk sem aðrir eru yfirleitt fullir fordóma gagnvart. Það getur verið lögreglumenn, samkynhneigðir, femínistar, múslimar o.s.frv. Markmiðið er, að með því að tala við annað fólk getum við komist að því að við erum ekki eins ólík og við höldum, og þar með losnað við fordóma okkar.

Norræna æskulýðsnefndin vonast til, að æskulýðssamtök á Norðurlöndum notfæri sér Lifandi bókasöfn til að auka skilning á mikilvægi mannréttinda og þar með stuðla að þróun samskipta manna á milli.

Inngangur

„Loksins ný hugmynd!“ Þetta voru fyrstu viðbrögð mín þegar ég heyrði um Lifandi bókasafnið, sem skipulagt var á Hróarskelduhátíðinni í Danmörku árið 2000. „Allt ætti að gera eins einfalt og mögulegt er, en alls ekki einfaldara,“ sagði Albert Einstein. Lifandi bókasafn er ein af þessum einföldu hugmyndum: Mættu eigin fordómum! Í stað þess að tala um þá, einfaldlega mættu þeim.

Lifandi bókasafn starfar nákvæmlega eins og venjulegt bókasafn – lesendur koma og fá „lánaða“ bók í takmarkaðan tíma. Að lestri loknum skila þeir bókinni á bókasafnið og ef þeir vilja geta þeir fengið aðra bók lánaða. Það er aðeins einn munur á: bækurnar í Lifandi bókasafni eru fólk og bækurnar og lesendurnir eiga persónuleg samskipti. Bækurnar í Lifandi bókasafni eru fulltrúar sérstakra hópa sem oft mæta fordómum, oft fórnarlömb misréttis og félagslegrar útilokunar. Lesandinn getur verið hver sem er tilbúinn að takast á við eigin fordóma og hugmyndir og vill eyða klukkustund af tíma sínum Ailþees. Í Lifandi bókasafni geta bækurnar ekki aðeins talað, heldur einnig svarað spurningum lesandans og þar að auki geta bækurnar jafnvel spurt spurninga og sjálfar fræðst.

Þeir, sem unnið hafa að verkefnum sem stuðla að samskiptum ólíkra menningarheima, mannréttindum og lýðræði, hvort sem er í samfélaginu, fullorðinsfræðslu eða í unglingastarfi, standa oft frammi fyrir þeirri áskorun að finna upp á einhverju nýju og áhugaverðu, einhverju sem getur vakið athygli fjölda fólks og haft áhrif. Hin nýstárlega aðferðafræði Lifandi bókasafna sem kynnt verður í þessum stutta bæklingi hefur að markmiði að skapa uppbyggileg persónuleg samskipti á milli fólks sem undir venjulegum kringumstæðum hefði ekki tækifæri til að tala saman. Þetta er sérlega hentugt fyrir stóra almenningsviðburði eins og hátíðir eða aðrar stórar samkomur þar sem hundruð eða jafnvel þúsundir eru saman komnar.

Aðferðir til tjáskipta eru sífellt þróaðar og endurnýjaðar af skapandi og hæfu fólki og þær eru sífellt notaðar, birtar, aðlagðar, þeim breytt, þær þróaðar og endurskoðaðar. Um alla Evrópu eru skipulögð ótal námskeið, málþing, ráðstefnur, mannaskiptaverkefni og samfélagsverkefni til þess að færa fólk nær hvert öðru og stuðla að skilningi og til þess að hjálpa fólki að ferðast í samfélagi manna. Stærsta áskorunin er að ná til eins breiðs hóps og mögulegt er. Þrátt fyrir umfang þess sem í boði er í Evrópu í dag, annar það ekki eftirspurn fólks, ungs jafnt sem eldra, sem vill læra að búa í friðsamlegu þjóðfélagi og leggja sitt af mörkum og þróa eigin aðferðir til þess að eiga samskipti við og skilja annað fólk. Þessir aðrir geta búið í næsta húsi eða verið einhver, sem maður hittir úti á götu, í stórmarkaðinum, í skólanum eða vinnunni. Lifandi bókasafn er tækifæri til að miðla þekkingu á milli ólíkra menningarheima og stuðla að persónulegri þróun sem hentar sérstaklega fólki sem hefur takmarkaðan aðgang að, eða tíma fyrir, hefðbundna menntun.

„Hinn ókunnugi er vinur sem þú hefur ekki ennþá hitt.“ Þetta gamla slagorð gegn kynþáttahatri er eins einfalt og það er flókið. Einfalt, því það bendir á þörfina fyrir samskipti: að tala við eða hitta ókunnugt fólk sem gæti mögulega orðið vinir; flókið, þar sem það er í raun ekki mjög auðvelt að hitta og

tala við fólk sem, eftir því hvernig á það er litið, er raunverulega „ókunnugt“. Í félagsfræði er hugmyndin um „þann ókunnuga“ ekki eingöngu skilgreind út frá fjarlægð, þ.e. því lengra í burtu sem hann er því ókunnugri er hann – heldur nálægð: sú fjarlægð sem við skynjum frá þeim sem flytur og sest að í nágrenni okkar. Félagsleg fjarlægð milli okkar byggist á félagslegum, stjórnmáalegum og menningarlegum mun, auk aldurs, lífsstíls og tækifæra okkar í lífinu. 16 ára menntaskólanemi í Finnlandi gæti átt auðveldara með að tala við 16 ára menntaskólanema frá Spáni eða Tyrklandi en 58 ára atvinnulausan járníðnaðarmann, sem býr í næsta húsi. Slitróttari persónuleg samskipti eru hugsanlega afleiðing sífellt flóknari og óljósari félagslegra tengsla í upplýsingabjóðfélaginu: fólk hefur samskipti við þá sem það tengist í sameiginlegum verkefnum eða daglegum viðskiptum, hvort sem það er í vinnunni, frítímanum eða fjölskyldulífinu. Lítil tími eða fá tækifæri eru eftir fyrir persónulegan fund með hinum óþekkta.

Umkringt ímyndum og upplýsingabrotum um aðra, hefur fólk ekkert annað að styðja sig við en eigin ímyndun og getgátur eða fordóma, og oftast en ekki fer hvort tveggja saman. Lifandi bókasafn veitir fólki tækifæri til að tala við „hinn ókunnuga“ í einrúmi á skipulagðan, verndaðan en jafnframt algerlega frjálsan hátt – innan ákveðinna tímamarka, en án nokkurra skuldbindinga. Þessi rammi er sennilega ein af ástæðunum fyrir því að Lifandi bókasöfn hafa orðið jafn vinsæl og raun ber vitni, hvarvetna sem þau hafa verið skipulögð: lesendur geta metið áhættuna sem þeir taka með því að hitta „hinn aðilann“ fyrirfram.

Árið 2003 varð Lifandi bókasafn hluti af verkefni Evrópuráðsins „Youth promoting human rights and social cohesion“¹. Hugmyndafræði þessa verkefnis er að mannréttindi verði ekki vernduð með lagabókstafnum einum saman. Allir verða að vinna að þeim og standa vörðum þau. Til þess að hvetja borgarana til að hugsa um eigin mannréttindi og annarra, verður að skapa vitund meðal almennings um mikilvægi þeirra.

Ungmenna- og íþróttaráð Evrópuráðsins hefur einstaka og mikilvæga reynslu á sviði óformlegrar og þvermenningarlegrar menntunar, byggða á grundvallarreglu um mannréttindi, lýðræði og menningarlegan fjölbreytileika. Á rúmlega 30 árum hafa verkefni ungmennasviðs Evrópuráðsins náð til þúsunda ungs fólks og annarra sem vinna með ungu fólki, bæði sem sjálfboðaliðar og sérfræðingar. Helstu samstarfsaðilarnir í þessu starfi eru samtök ungs fólks, frjáls félagsamtök og ríkisstofnanir.

Stórir almenningsviðburðir eins og evrópska ungmennaherferðin „Allir ólíkir - Allir jafnir“ eða „Evrópskar ungmennavikur“ hafa stækkað tengslanet samstarfsaðilanna og kynnt starf Evrópuráðsins fyrir almennungi. Slíkir stórvíðburðir krefjast langtímaskuldbindingar og öflugrar fjármögnunar; þegar þær aðstæður eru fyrir hendi geta áhrifin orðið umtalsverð og þá mætti (og ætti) að setja af stað verkefni til þess að fylgja starfinu eftir.

¹ Nánari upplýsingar: www.coe.int/hre og www.coe.int/youth

Lifandi bókasafn hefur ekki svo háleit markmið; það er tiltölulega „lítil viðburður innan stærri viðburðar“ þar sem mikill fjöldi einstaklinga getur notið góðs af sameiginlegri reynslu ungmennasviðs Evrópuráðsins og tengslanets þess á stuttum tíma og án verulegra skuldbindinga. Lesendur Lifandi bókasafns - almenningur - þurfa ekki að skuldbinda sig frekar. Engu að síður var það hvað jákvæðast í reynslu skipuleggjenda hinna ýmsu bókasafna að margir lesendur fengu áhuga á frjálsum félagasamtökum og frekari þátttöku.

Með þessari útgáfu stefnir ungmennasvið Evrópuráðsins og norræna æskulýðsnefndin að því að kynna aðferðafræði Lifandi bókasafns, sem notuð hefur verið með góðum árangri í fjölmörgum aðildarríkjum þess síðan árið 2000. Þessi *Leiðarvísir fyrir skipuleggjendur* inniheldur uppsafnaða reynslu fyrrverandi gestgjafa, skipuleggjenda, bókasafnsfræðinga, bóka og lesenda Lifandi bókasafna. Markmið útgáfunnar er að hvetja,

styðja og veita þeim ráð sem vilja takast á við það krefjandi og gefandi verkefni að skipuleggja Lífandi bókasafn. Ritið er ekki hugsað sem „uppskriftabók“ og getur aldrei orðið það, þar sem innihaldið verður ávallt mismunandi frá einum viðburði til annars. Skipuleggjendur framtíðarinnar verða að aðlaga aðferðafræðina að sínu eigin félagslega og landfræðilega umhverfi. Samhliða því erutakmörkinskýr hvað varðar aðlögun: góðra verkfæra er þörf til þess að byggja traustan ramma, en ef verkfærin eru notuð af hálfum huga eða í miður góðum tilgangi, geta þau eyðilagt líka. Það er ósk höfundanna að verk þeirra verði notað af ábyrgum aðilum í ábyrgum tilgangi: Lífandi bókasafn er ekki almannatengslaátak sem miðar að áberandi fyrirsögnum; það er ekki dýragarður eða sýningarsalur fyrir sjaldgæfar og framandi tegundir og heldur ekki atvinnumiðlun eða staður til að sýna frægt fólk.

Lífandi bókasafn er verkfæri til að stuðla að fríðsamlegri sambúð og til að færa fólk nær hvert öðru í gagnkvæmri virðingu fyrir mannlegri reisn einstaklingsins. Þetta á jafnt við um lesendurna, bækurnar og skipuleggjendurna.

Eurocrat-Book

Stutt ágrip af sögu Lifandi bókasafns

Hugmyndin að baki Lifandi bókasafns (Menneske Biblioteket = Human Library) var uphaflega þróuð af dönsku samtökunum Stöðvum ofbeldið (Foreningen Stop Volden²) sem hluti af dagskrá sem gestum á Hróarskelduhátíðinni, stærstu árlegu tónlistarhátíð í Danmörku, var boðið upp á árið 2000. Samtökin höfðu aðsetur í Kaupmannahöfn, voru leidd af jafnöldrum og höfðu að markmiði menntun ungs fólks til þátttöku í baráttunni gegn ofbeldi meðal ungs fólks. Verkefnisstjórar samtakanna skipulögðu fyrsta bókasafnið í nánu samstarfi við hátíðina og fengu fjárhagslegan stuðning frá Roskilde-stofnuninni. Þá þegar var greinilegt að möguleikar viðburðarins voru umfram vonir bæði skipuleggjendanna og aðstandenda hátíðarinnar.

Eins og fram kemur í formála vakti þessi jákvæða reynsla athygli framkvæmdastjóra Ungmennamiðstöðvar Evrópuráðsins í Búdapest (EYCB). Fyrir tilstuðlan EYCB

var komið á tengslum milli dönsku skipuleggjendanna og skipuleggjenda Sziget-hátíðarinnar – umfangsmikillar tónlistarhátíðar í Ungverjalandi – og ákváðu þeir að skipuleggja Lifandi bókasafn þar í fyrsta sinn árið 2001. Frá árinu 2003 hefur Lifandi bókasafn á Sziget-hátíðinni í Ungverjalandi verið skipulagt af EYCB sem hluti af sýningarsvæði Evrópuráðsins, og stendur hvert bókasafn yfir í eina viku. Hingað til hafa fjögur Lifandi bókasafn verið starfrækt á Sziget-hátíðinni og hefur viðburðurinn áunnið sér miklar vinsældir meðal gesta „Borgaraeyjunnar“, svæðis sem frjáls félagasamtök og margar aðrar stofnanir og samtök hafa yfir að ráða til þess að koma starfi sínu á framfæri og halda viðburði sem eru opnir almenningi.

Bókasöfnin sem starfrækt hafa verið af Evrópuráðinu á Sziget-hátíðinni sýndu að hægt er að færa viðburðinn milli landa og aðlaga hann ólíkum samfélögum. Vegna alþjóðlegs og þvermenningarlegs eðlis viðburðarins hafa nýjungar sífellt verið kynntar til sögunnar eins og til dæmis „orðabækur“: bækur sem einnig eru túlkar. Þetta nýmæli gerði alþjóðlegum gestum hátíðarinnar og bókum sem ekki tala tungumál landsins kleift að taka þátt. Mest aðsókn var að Lifandi bókasafni sem starfrækt var sem ungmennaverkefni Evrópuráðsins um menntun á sviði mannréttinda. Þetta bókasafn fékk

LIFANDI BÓKASAFN: VIÐBURÐIR Í TÍMARÖÐ:

- 2000 Hróarskelduhátíðin, Hróarskeldu, Danmörku
- 2001 Sziget-hátíðin – Borgaraeyjan, Búdapest, Ungverjalandi
- 2002 Norræna ráðherranefndin „Det unge Norden 2002“, Ósló, Noregi
- 2002 Sziget-hátíðin – Borgaraeyjan, Búdapest, Ungverjalandi
- 2003 Alværn-unglingaskólinn, Nesodden, Noregi
- 2003 Sziget-hátíðin – Borgaraeyjan, Búdapest, Ungverjalandi
- 2003 Stavanger-bókasafnhátíðin, Stavanger, Noregi
- 2004 100 ára afmæli Szabó Ervin-bókasafnsins í Búdapest, Ungverjalandi
- 2004 Pszinapszis-ungmennahátíðin, Búdapest, Ungverjalandi
- 2004 Rock in Rio Lisboa, Lissabon, Portúgal
- 2004 Sziget-hátíðin, Búdapest, Ungverjalandi
- 2004 Norðurbryggjuhátíðin, Kaupmannahöfn, Danmörku
- 2004 Grünerløkka-skólinn, Ósló, Noregi

² Samtökin Foreningen Stop Volden voru stofnuð árið 1993 af fimm ungmennum í Kaupmannahöfn sem ungmenntáttak til þess að koma í veg fyrir ofbeldi. Kveikjan að stofnun samtakanna var miskunnarlaus hnífstunguárás sem einn af vinum þeirra varð fyrir. Á þremur árum voru félagar í samtökunum orðnir 7000, flestir á aldrinum 12 til 18 ára. Samtökin lögðu upp laupana árið 2001.

einnig mestu fréttaumfjöllunina og þar var mestum upplýsingum safnað varðandi aðferðafræði og árangur.

Á undanföllum árum hafa önnur félagasamtök uppgötvað hugmyndina og þá möguleika sem hún felur í sér. Lifandi bókasafn var starfrækt sem hluti af ráðstefnunni „Ungt fólk á Norðurlöndum“, sem haldin var af ungmennanefnd Norrænu ráðherranefndarinnar í Ósló haustið 2002. Það var starfrækt í raunverulegu bókasafni, var ókeypis og opið almenningi auk þess sem það var hluti af dagskrá fyrir 450 ungmenni frá öllum Norðurlöndunum. Sumarið 2004 skipulögðu portúgölsku samtökin APAV, sem vinna með fórnarlömbum ofbeldis, eins dags Lifandi bókasafn fyrir „Better World Tent“ á Rock in Rio tónlistarhátíðinni í Lissabon. Sá viðburður var haldinn fyrir mjög litla fjármuni og opnunartíminn var takmarkaður, en engu að síður voru niðurstöðurnar áhugaverðar: Lissabon-bókasafnið sýndi að viðburðinn er ekki einungis hægt að laga að ólíkum þjóðlöndum, heldur má einnig skipuleggja hann af misjafnlega miklum metnaði og leggja til hans mismikla fjármuni. Til dæmis voru 75 bækur á upprunalega bókasafninu í Hróarskeldu, 50 bækur á Sziget-hátíðinni en aðeins 20 bækur á Lissabon-bókasafninu.

Reynsla Ungverja af skipulagningu Lifandi bókasafna hefur sýnt hve nákvæmlega má skipuleggja viðburðinn, norræna reynslan sýnir hinar margvíslegu og ólíku víddir og reynslan frá Portúgal sýnir fram á hve andvelt er að aðlaga hann að ólíkum kringumstaðum. Sennilega er hægt að setja upp Lifandi bókasafn hvar sem er í heiminum og það mun halda áfram að þróast. Töflurnar hér að neðan sýna hvar Lifandi bókasöfn hafa verið starfrækt áður og hvar áætlað er að þau verði starfrækt, en þetta eru einungis þau sem við vitum af. Þau verða miklu fleiri.

ÁÆTLAÐ ÁRIÐ 2005 (ÞEGAR RITIÐ FÓR Í PRENTUN)

Ágúst: Sziget-hátíðin, Búdapest, Ungverjalandi

September: Ungmenna- og mannréttindagötuhatíð á vegum ungverska ungmenna-, fjölskyldu-, félagsmála- og jafnréttisráðuneytisins, Búdapest, Ungverjalandi (í tengslum við 10 ára afmælishátíð Ungs fólks í Evrópu í Búdapest).

September: Bókasýningin í Gautaborg, Svíþjóð

Haut: Kaupmannahöfn, Danmörku

Haut: Ósló, Noregi

Haut: Reykjavík

Haut: Helsinki, Finnlandi

Skipulagning lifandi bókasafna – reynslusögur

CHRISTOFFER ERICHSEN STARFAÐI HJÁ SAMTÖKUNUM „STÖÐVIÐ OFBELDIÐ“ OG VAR EINN AF FJÓRUM VERKEFNISSTJÓRUM SEM SKIPULÖGÐU FYRSTA LIFANDI BÓKASAFNIÐ Á HRÓARSKELDUHÁTÍÐ-INNI.

Hróarskelduhátíðin hefur verið haldin frá því í upphafi áttunda áratugar síðustu aldar. Fljótlega varð hún þekkt sem ein af bestu tónlistarhátíðum Evrópu. Hún er haldin í byrjun júlí ár hvert. Þetta er fjögurra daga hátíð þar sem, rúmlega 150 listamenn koma fram á fimm sviðum. Hátíðin er ekki rekin í hagnaðarskyni, allur hagnaður rennur þúi til frjálsra félagasamtaka í gegnum Hróarskeldu-sjóðinn.

Með því að taka þátt í Hróarskelduhátíðinni vildu samtökin „Stöðvið ofbeldið“, reyna að efla umræðuna um ungt fólk, ofbeldi, kynþáttafordóma og ástæður þeirra. Auk þess vildu þau reyna að komast að því hvað ylli ofbeldisfullum ágreiningi milli fólks frá ólíkum menningarheimum, af ólíkum þjóðarbrotum eða sem tilheyrði mismunandi, trúarhópum eða vinnutengdum hópum. Við vildum skapa umgjörð, sem gerði „áheyrendum/lesendum“ kleift að setja eigin fordóma og hugmyndir um steriótýpur í brennidepil og við vildum skapa fríðsælt, jákvætt og skemmtilegt stefnumót milli þeirra og þeirra eigin fordóma. Ástæðan var sannfæring okkar fyrir því að allir séu haldnir einhverjum fordómum og ali á hugmyndum um steriótýpur. Það er auðvelt að hafa fordóma gagnvart hópi fólks langt í burtu, en það er miklu erfiðara að halda þeim til streitu þegar maður er í beinu sambandi við fólkið. Við heyrðum oft staðhæfingar eins og „Ég hata innflytjendur, en Mohammad, sem er með mér í skólanum, er ágætur af því að ég þekki hann“.

Meginhugmyndin var sú að Lifandi bókasafnið ætti að vera staður sem settur væri upp eins og venjulegt bókasafn, en í stað bóka væri lifandi fólk sem léki bækur. Mitt starf var að undirbúa og hafa umsjón með bókasafninu, en ég vann einnig við hátíðina sem fjármagnaði uppákomuna. Mesta vinnan lá í því að hafa samband við allar deildir hátíðarinnar til að tryggja að allir væru samþykkrir því sem við ætluðum að gera og samræma starf þeirra sem unnu að stjórnun hátíðarinnar og sjálfbodaliða sem tóku þátt í starfi okkar. Okkur var úthlutað svæði til að setja upp bókasafnið; þegar þangað kom var þar ekkert nema grænt tún.

Meðal þess sem rekstur bókasafnsins fól í sér var að ráða fólk: sjálfbodaliða, bækur, bókasafnsfræðinga, hönnuði og annað starfsfólk. Þegar við leituðum að bókum skipulögðum við hugarflugsfund þar sem við ræddum og skráðum niður algenga fordóma og hugmyndir um steriótýpur. Þessa vinnu nýttum við síðan þegar við leituðum að bókum. Eftir miklar umræður um siðareglur og takmörk, ákváðum við að bjóða ekki bókum eins og nýnasistum, nasistum, bókstafstrúarmönnum eða fólki frá dulspeki- og trúarhópum sem lítur niður á aðra þjóðfélagshópa. Tilraunin fólst í því að byggja brýr, en átti ekki að verða vettvangur missættis og ágreinings.

Þegar við vorum búin að skilgreina um 50 mismunandi gerðir af bókum, höfðum við samband við allar bækur sem við áttum innan tengslanets okkar. Við höfðum samband við önnur samtök, opinberar stofnanir og vinnustaði sem við töldum að gætu útvegað bækur á bókasafnið. Almenn beiðni um bækur var send til allra samstarfsaðila með upplýsingum, til að tryggja það að bæði samtök og einstaklingar, sem og bækur, gerðu sér grein fyrir hvað um væri að ræða og til hvers væri ætlast af þeim.

Bókasafnsfræðingarnir í Lifandi bókasafninu unnu að mestu eins og á venjulegu bókasafni. Þeir lánuðu út bækur, fylltu út bókasafnskort, athuguðu hvort bækur væru inni, tóku á móti pöntunum og tóku sjálfboðaliða sem vildu verða bækur á bókasafninu í viðtal. Tveimur ungum veggjakrotlistamönnum var boðið að skreyta bókasafnið með myndum, sem sýndu hversdagslíf og aðstæður þar sem bækur gætu lent í ágreiningi við aðra. Við söfnuðum liði, úr hópum sjálfboðaliða, frá frjálsum félagasamtökum. Þeir settu bókasafnið upp áður en hátíðin hófst og tóku allt niður og gengu frá þegar henni lauk. Við söfnuðum einnig liði úr hópum sjálfboðaliða sem fengu það hlutverk að hafa eftirlit með bókasafninu og tjaldstæði sjálfboðaliðanna á nóttinni. Mikilvægt var að hafa eftirlit með tjaldstæðinu því það skipti fólki miklu máli að hafa samastað í þá sjö daga sem hátíðin stóð. Umhverfið stuðlaði einnig að samskiptum og samstöðu milli allra sem störfuðu þar og bókanna.

Bókasafnið var nálægt Heimssviðs-tjaldinu. Við girtum svæðið og bjuggum til hlið sem hægt var að loka þegar bókasafnið var lokað. Við komum fyrir stólum og borð um handa bókunum okkar, og settum upp afgreiðsluborð þar sem störfuðu tveir til fjórir bókasafnsfræðingar. Við lögðum hart að okkur við kynningu á bókasafninu. Í dagskrá sem var gefin út fyrir hátíðina í heild, fengum við tækifæri til að kynna framtakið og við nýttum okkur einnig bæði útvarp og vefsíðu hátíðarinnar. Við réðum fjölmiðlafulltrúa og sendum út fréttatilkynningu um Lifandi bókasafnið til allra fréttamiðla í gegnum fréttamiðlun hátíðarinnar.

Komið var á fót kynningarhópi, sem fékk það verkefni að ganga um á hátíðinni í bolum þar sem bókasafnið var kynnt. Í honum voru sextán manns af mismunandi þjóðerni á aldrinum 16 – 21 árs. Þeir fengu þarna tækifæri til að vinna fyrir Lifandi bókasafnið og fengu að launum mat, drykki og aðgang að hátíðinni og tjaldstæðinu. Þetta var í raun tilraun. Ungu fólkið var allt í svokölluðum „áhættuhópi ungs fólks“, sem er sá hópur sem samtökin „Stöðvum ofbeldið“ vinnur með, og við fengum ráðleggingar frá stofnunum sem unga fólkið hefur vanið komur sínar til, um hluti sem okkur bæri að leiða hjá okkur og varast. Ekki er hægt að segja að hópurinn hafi verið áhugasamur í upphafi. En í lok fyrsta dags, sáum við hópinn koma tilbaka, og voru sumir komnir úr bolunum. Þetta var stór hópur dökkhærðra ungra pilta, sem fólk lítur oft á sem steriótýpu og annað ungt fólk forðast. En allir voru þeir hlējandi og glaðir, segjandi sögur af ungum stelpum sem báðu um að fá að eiga bolina þeirra. Þeir gerðu sér enga grein fyrir hve lengi þeir höfðu rölt um og hitt fólk. Þessi tilraun til að kynna bókasafnið lofaði því góðu fyrir verkefnið sjálft.

Auk þess að svara gagnlegum spurningum var kynningarhópurinn oft spurður um það hverjum hefði dottið þetta í hug og hvort það væri satt, að hægt væri að fá alvöru lögregluþjón eða homma lánaðan í klukkutíma? Þegar hátíðin opnaði streymdu 70 þúsund manns að til að taka þátt í fjölbreyttri dagskrá. Við vorum undir það búin að hlutirnir færu hægt af stað hjá okkur. Bækurnar nýttu tímann til að kynnast og ræða saman um á hverju þær ættu von. Tveir tímar liðu af hátíðinni áður en nokkur kom inn í bókasafnið. En um leið og lesendur fóru að koma, varð ekkert lát á aðsókninni í þá fjóra daga sem við höfðum opið. Vinsælustu bækurnar voru stöðugt í útláni. Lesendur og áheyrendur voru almennt mjög ánægðir og töldu hugmyndina bæði áhugaverða og djarfa. Bækurnar sögðu lesendur hafa verið bæði, misáhugasama en einlæga en yfirleitt fannst bókunum gaman að láta lesa sig.

Ef þið viljið koma skilaboðum um umburðarlyndi og einlægni til ungs fólks, þá mæli ég með þessu verkefni. En skipuleggjendur verða að gera sér grein fyrir því að þetta er alvöru viðfangsefni og það er tímafrekt. Auðvitað fer það eftir umfangi og tímalengd verkefnisins. En ef frjáls félagasamtök ætla sér að koma með svona verkefni inn á hátíð, er undirbúningsvinnan mjög mikilvæg. Undirbúningur fyrirfram með starfsfólki hátíðarinnar og stjórnendum skiptir meginmáli.

TRYGVE AUGESTAD VAR VERKEFNISSTJÓRI LIFANDI BÓKASAFNS SEM SETT VAR UPP Á ALVÆRN-UNGLINGASKÓLA (ALVÆRN YOUTH SCHOOL) Á NESODDEN Í NOREGI. ÞAÐ VORU SAMTÖKIN „NORSK ÞRÓUNARAÐSTOÐ“ (NORWEGIAN PEOPLE'S AID) SEM STÓÐU FYRIR VERKEFNINU Í OKTÓBER 2003.

Bókasafnið var skipulagt í tengslum við „Alþjóðavíkuna“ í Alværn-unglingaskólanum, fyrir 84 nemendur. Samtökin „Norsk þróunaraðstoð“, í samstarfi við „Stöðvið ofbeldið“ í Danmörku, vildu prófa hvort nýta mætti Lífandi bókasafn til kennslu í skóla. Við náðum sambandi við þrjá kennara í skólanum, sem lýstu áhuga á verkefninu og við ákváðum að skipuleggja verkefnið þannig að nemendur hefðu aðgang að bókumum á kennslutíma. Við fengum þrjár klukkustundir fyrir verkefnið og markmiðið var að nemendurnir fengju nýja uitneskju um fólk og hópa sem þeir alla jafna hefðu lítil samskipti við, auk þess sem þeim gæfist tækifæri til að ræða um hugmyndir um steriótýpur og fordóma í þeirra garð.

Vinnuhópur var settur á laggirnar. Í hópnum voru tveir fulltrúar frá „Norskri þróunaraðstoð“ og þrír kennarar frá skólanum. Vinnuhópurinn vann að því að aðlaga hugmyndina og ræddi einnig um það hvaða fordóma skipti mestu að fjalla um. Markmiðið með gerð listans var einnig að benda á fjölbreytileika samfélagsins á staðnum. Á bókalista okkar voru: *Afríkubúi, slökkviliðsmaður, kvikmyndagerðarmaður, fótboltabulla, einstaklingur haldinn átröskun, hommi, eldri borgari, sérfræðingur um götugengi, hælisleitandi, blindur einstaklingur, stjórnmálamaður, atvinnumaður í íþróttum (körfuboltaspilari), dansari (karlmaður), Hjálpræðisherinn, rit höfundur, geðveikur einstaklingur, lesbía, grænmetisæta og flóttamaður frá Serbíu.*

Bækurnar fundum við að mestu í gegnum ýmis frjáls félagasamtök og önnur samtök. Sumar bækurnar voru úr bænum, aðrar komu frá Ósló. Lýsingar á steriótýpum og fordómum voru gerðar í samvinnu við bækurnar og sendar í skólann daginn áður en verkefnið hófst. Kennararnir kynntu bækurnar fyrir nemendunum og skráðu óskir þeirra. Þeim var síðan dreift til bókanna. Við settum reglur um útlán og leyfðum einungis 5 lesendur á bók og einungis 3 bækur á lesanda. 84 af 350 nemendum við skólann var boðið að taka þátt í verkefninu. Áhugi nemenda var feikilegur, en þar sem við höfðum lítinn tíma og takmarkað magn bóka, urðum við að setja takmörk. Nemendurnir pöntuðu bækurnar fyrirfram og útlánalistinn var tilbúinn þegar áhugasamir nemendur komu í fjölmiðlasetur skólans. Hægt var að fá hverja bóklánaða í 45 mínútur í einu og um leið og lánstími hófst vöknðu spurningar hjá nemendum. Sumar spurninganna voru: „Hvenær varðstu blindur?“ „Veistu hvað litur er?“ (*blindur einstaklingur*). „Óttastu dauðann?“ „Veistu hvað Netið er?“ (*eldri borgari*). „Hvers vegna eru áflog og læti á fótboltaleikjum“. „Er fótbolti svona mikilvægur?“ (*fótboltabulla*). „Finnst þér matur vondur?“ „Af hverju borðar þú ekki bara meira?“ (*einstaklingur haldinn átröskun*). „Hvað finnst þér um gagnkynhneigða?“ „Hvernig var að koma út úr skápnum?“ (*hommi*).

Bækurnar reyndu að svara öllum spurningum af einlægni og nemendurnir skrifuðu svörin niður. Samtökin „Norsk þróunaraðstoð“ sáu um að ráða bókasafnsfræðinga til að annast útlánin og skrá niðurstöður bæði bókanna og nemendanna. Niðurstöðurnar voru mjög áhugaverðar. Staðlaða hugmyndin um hælisleitandann, sem latann glæpamann sem aðlagast ekki norsku samfélagi, hrundi þegar fyrrum Pakistanmethafi í maraþonhlaupi og liðhlaupi úr hernum deildi reynslu sinni af því að vera „útlendingur“ í Noregi. Fordómar gegn geðveikum, sem fólust í því að telja þá stóra, grimma og hættulega, viku þegar ung kona sem lent hafði í margs konar áföllum í lífinu sagði frá reynslu sinni. Nemendurnir fengu tækifæri til að spyrja um ýmislegt sem þeir höfðu alltaf viljað vita en aldrei þorað að spyrja um. Þetta voru spurningar sem bækurnar höfðu undirbúið svör við og gátu svarað. Nemendurnir sögðu að verkefninu loknu að „lesturinn“ hefði verið krefjandi, skemmtilegur og áhugaverður. Sumar bækurnar sögðust þreyttar og lúnar, en aðrar sögðu þetta vera ánægjulega þreytutilfinningu.

Verkefninu var fylgt eftir eina kvöldstund með nemendum, kennurum og foreldrum. Þar lýstu nemendur bókunum með glærukynningum, sýndu myndir frá samtölum og ræddu um viðtöl sín við bækur og lesendur. Sumir nemendanna skrifuðu „bóka-gagnrýni“, sem er skemmtileg viðbót og við munum hafa með í næsta lifandi bókasafnsverkefni okkar.

PETER WOOTSCH HEFUR TEKID ÞÁTT Í SKIPULAGNINGU LIFANDI BÓKASAFNS Á SZIGET-HÁTÍÐINNI Í BÚDAPEST Í UNGVERJALAND FRÁ UPPHAFI. HÉR SEGIR HANN FRÁ „VIKU MEÐ EYJARSKEGGJUM“.

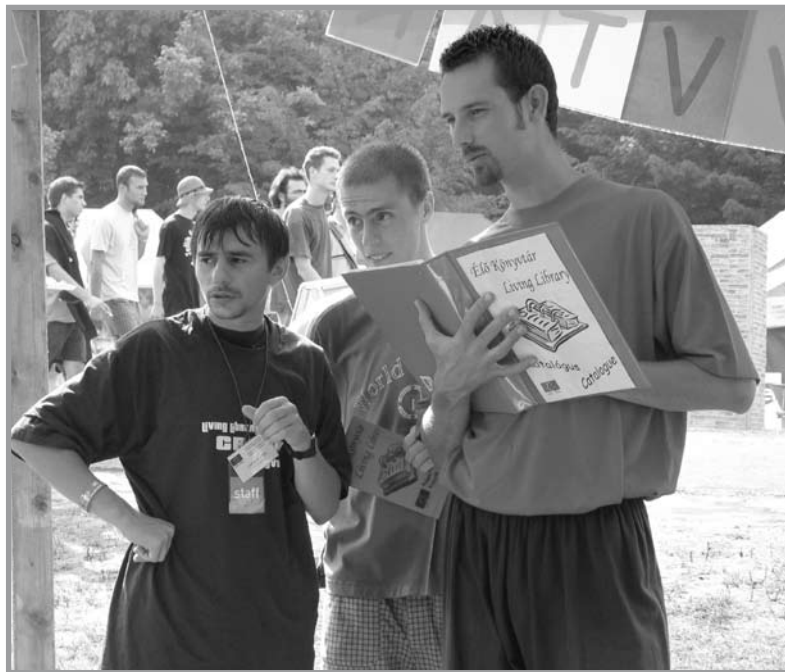
Sziget-hátíðin hefur verið haldin eina viku á sumri frá árinu 1993. Hátíðin er haldin á eyju í Dóná og þannig er nafn hátíðarinnar tilkomið (sziget er ungverska og þýðir eyja). Það voru stúdentar sem áttu frumkvæði að hátíðinni. Þangað komu í byrjun 40.000 gestir og þar voru tvö svið. Núna er þetta ein af stærstu útihátíðum í Evrópu, gestir voru 350 þúsund árið 2004. Sziget-hátíðin er fjölmenningarleg blanda tónlistar- og menningarviðburða, staður þar sem hægt er að upplifa margt og hitta fjölbreyttan hóp ungs fólks. Síðbreytilegir viðburðir eru á hátíðinni og ungu gestirnir, eyjarskeggjarnir, eru stöðugt á ferðinni til að sjá og njóta mismunandi svæða og viðburða. Eitt af þessum svæðum er Borgaraeyjan, sem kynnt var til sögunnar árið 2001. Þarna bjóða 130 borgaraleg samtök auk opinberra samtaka og stofnana eyjarskeggjum upp á nýstárlega og litríka viðburði. Sjálfstæð útvarpsstöð og BBC í Ungverjalandi útvarpa frá Borgaraeyjunni til umheimsins alla vikuna. Borgaraeyjan gefur því borgarasamfélaginu í heild tækifæri á því að ná til almennings. Þetta er umhverfið sem Lifandi bókasafnið var sett upp í.

Þar sem við sátum á heitum vordegi árið 2001 í garði Ungs fólks í Evrópu í Búdapest reyndist það skipuleggjendum Lifandi bókasafns á Hróarskelduhátíðinni árið 2000 ekki erfitt að sannfæra mig um gildi Lifandi bókasafns fyrir Borgaraeyjuna. En hátíðin átti að hefjast eftir tvo og hálfan mánuð, og það var ekkert auðvelt að skipuleggja viðburðinn með svo stuttum fyrirvara. Til að byrja með var mikilvægt að við hefðum áhreinu hugmyndina um Lifandi bókasafnið. Við skildum að markmiðið var að vinna gegn fordómum og hugmyndum um steriótýpur, en hvernig virkaði þetta allt í raun? Hvernig áttum við, að finna réttu bækurnar? Hvernig áttum við að útskýra hugmyndina án þess að eiga á hættu að verða misskilin? Árangurinn af Lifandi bókasafni árið 2001 var alls ekki fullkominn. Við fundum bækurnar í tjöldum samtaka sem voru á staðnum, sem við töldum að væri mjög áhugavert, en það var misskilningur. Margar bókanna skildu ekki hugmyndina og notuðu í staðinn tímann til að auglýsa það sem þær voru að vinna við. Bókatitlarnir voru ekki nægilega skýrir. Hvernig er til að mynda hægt að vinna með bók sem heitir: „*Tvær ógleymanlegar vikur í Indónesíu*“ eða „*Að vera Ungverji í Rúmeníu*“? Við komumst einnig að því að sum samtök sem við höfðum samband við vildu ekki vera með, þar sem þau voru hrædd um að lesendur myndu misnota bækurnar. Þeirra á meðal voru samtök homma og lesbía, sem höfðu áhyggjur af stöðugri neikvæðri fjölmiðlaumfjöllun sem var í gangi á þessum tíma. Við höfðum ekki tíma til að mynda tryggt umhverfi áður en hátíðin hófst. Niðurstaðan varð sú að við vorum með 12 bækur í

Lifandi bókasafni sem var opið í fjóra daga þessa fyrstu viku. Þrátt fyrir að ýmislegt bjátaði á, komu rúmlega 130 lesendur á bókasafnið og fólk fór að sýna hugmyndinni áhuga og skilja hana.

Þegar við skipulögðum verkefnið fyrir árið 2002 reyndum við að læra af mistökum fyrra árs. Við höfum undirbúninginn fyrr með því að þjálfra bókasafnsfræðingana og hafa þá með í skipulagningunni. Við bjuggum til slagorð „Dæmið ekki - lesið“, sem eftir á að hyggja var ef til vill of uppeldisfræðilegt. Lifandi bókasafnið var opið í sjö daga. Við völdum bækur af umhyggju og upplýstum þær um hlutverk þeirra, en samt urðu okkur á mistök. Við tókum við tillögum frá samstarfsaðilum, en gátum svo ekki unnið úr niðurstöðunum. Bókin *Kossuth var flóttamaður* frá UNCHR var góð, bókin *Konur eru einnig mannlegar* var allt í lagi, en *Bridget Jones* bókin olli vandræðum. Okkur bárust 72 tilboð um bækur, 32 voru boðnar frá útláns á bókasafninu. Lesendur voru rúmlega 300. Nýju bolirnir voru vinsælir og með sérstöku tilboði til lesenda, „Lestu fjórar bækur og fáðu ókeypis bol“, jukum við útlánin verulega. Þetta varð til þess að fjölmiðlar fengu áhuga á verkefninu og Borgaraútvarpið var með útsendingu frá þur.

Evrópska æskulýðsmiðstöðin í Búdapest (EYCB) ákvað að taka þátt í verkefninu Borgaraeyjunni árið 2003 og gafst því gott tækifæri til að frínússa og endurskipuleggja Lifandi bókasafnið. Þetta varð að sameiginlegu verkefni skipuleggjenda Borgaraeyjunnar og menntaáætlunar EYCB. Í kjölfarið átti sér stað endurskipulagning bæði uppeldisþáttarins og aðferðafræðinnar. Nýtt slagorð var kynnt, „Dæmið ekki bókina af útlitinu einu saman“. Til þess að laða að alþjóðlega gesti, voru kynntar til leiks bæði orðabækur og fjöltyngdar bækur. Lifandi bókasafns-tjaldið var við hliðina á tjaldi EYCB, sem tengdi það við evrópsku æskulýðsmiðstöðina í Búdapest. Árangurinn af þessum breytingum og því að skýrt var að EYCB stóð fyrir Lifandi bókasafninu, varð sá að þetta varð eitt vinsælasta tjaldið á Borgaraeyju. Fjöldi fyrimanna og -kvenna sótti Lifandi bókasafnið heim, meira að segja ráðherrar og ráðuneyttisstjórar komu til að afla sér upplýsinga. Það varð einnig vinsælt að láta taka af sér myndir með bókunum. Heimsóknir fyrimanna og -kvenna fengu þó nokkra fjölmiðlaumfjöllun og beindi augum

almennings að Lifandi bókasafninu, auk þess sem það var auglýst í sjónvarpi, útvarpi og blöðum.

Vinsældir Lifandi bókasafnsins ollu því að beiðnir bárust frá stofnunum og samtökum sem vildu nota hugmyndina innan sinna vébanda. Þetta var næsta áskorunin. Þó að hugmyndin um Lifandi bókasafn virtist í fyrstu auðveld í framkvæmd, þá vissum við af reynslu um öll þau vandamál sem skipuleggjendur gætu lent í. Einnig vissum við að erfitt gæti reynst að aðlag hugmyndina nýju umhverfi. Árin 2003 og 2004 voru Lifandi bókasöfn sett upp á ýmsum stöðum, í skólum, á almennum bókasöfnum og sem hluti af stúdentsviðburðum. Reynslan var ýmist góð eða slæm. Ef skipuleggjendurnir vissu vel hvað þeir vildu og hlustuðu á reynslusögur okkar, gátu þeir takmarkað vandamál sem upp komu og viðhaldið gæðum. Ef, þeir sem stóðu fyrir Lifandi bókasafni höfðu það hins vegar, að meginmarkmiði að kynna sjálfa sig, missti Lifandi bókasafnið yfirleitt alveg marks.

Frá sjónarmiði skipulagsaðila hátíðar og eftir fjögurra ára reynslu af skipulagningu Lifandi bókasafns, mæli ég heilshugar með hugmyndinni. Það er hins vegar mikilvægt að gera sér grein fyrir að best er að setja upp Lifandi bókasafn í vernduðu og öruggu umhverfi. Hugmyndina ætti hvorki að nýta fyrir pólitískan eða sjálfhverfan áróður, né til að selja eitthvað.

Skipulag og rekstur Lifandi bókasafns

Þau samtök, stofnanir, aðilar að átaksverkefnum og aðrir sem hafa hug á að skipuleggja og setja á fót Lifandi bókasafn ættu að byrja á því að velta fyrir sér ástæðum og möguleikum og setja skýr markmið fyrir bókasafnið og stöðu verkefnisins miðað við annað starf skipuleggjenda.

SKILGREINING MARKMIÐA

Lifandi bókasafn er aðferð til að auka virðingu fyrir mannréttindum og mannlegu stolti, og hefur að markmiði að auka vitund og koma á uppbyggilegum samræðum um fordóma sem oft leiða til misréttis gagnvart einstaklingum eða hópum fólks.

Þegar farið er af stað er mikilvægt að gera sér grein fyrir því að meginmarkmið Lifandi bókasafns er fyrirfram skilgreint aftur á móti ætti með nákvæmari markmið um að skilgreina raunhæf og möguleg staðbundin áhrif viðburðarins.

Þú gætir viljað þróa nákvæm markmið í tengslum við:

- › vitund ungs fólks um fordóma og þau neikvæðu áhrif sem þeir hafa
- › sýnileika ungmennastarfs og mannréttindamála
- › viðbrögð við atburðum líðandi stundar eða nýlegum atburðum í heimalandi þínu (t.d. auknu ofbeldi gegn minnihlutahópum eða mannréttindabrotum)
- › stofnun og stækkun tengslanets samstarfsaðila
- › að koma á samræðum milli samstarfsaðila í þjóðfélaginu

VAL Á STAÐSETNINGU

Reynsla þeirra sem hafa skipulagt Lifandi bókasafn sýnir að val á staðsetningu er afar mikilvægt til þess að tryggja viðburðinum viðeigandi sess. Lifandi bókasafn sem sett er upp í tengslum við umfangsmikinn almenningsviðburð, eins og tónlistarhátíð eða samkomu, nær til mikils fjölda fólks af ólíkum uppruna og er mjög sýnilegt. Samt sem áður er mjög erfitt að segja fyrir um fjölda lesenda eða heyra um reynslu þeirra, þar sem mannfjöldinn er að stórum hluta nafnlaus. Ef Lifandi bókasafn er aftur á móti skipulagt sem einstakur viðburður, eins og til dæmis í skóla eða á ráðstefnu, þá er hægt að sníða viðburðinn að ákveðnum markhópi, til dæmis ungu fólki. Auðveldara er að spá fyrir um fjölda lesenda og skipuleggja umræður meðal þeirra eftir viðburðinn í þeim tilgangi að fá álit þeirra á honum. Á þann hátt verður auðveldara að meta áhrif Lifandi bókasafns.

Hvaða leið sem skipuleggjendur velja, ættu þeir að vera meðvitaðir um, að skipulagning og undirbúningur verður álíka krefjandi hvort sem um er að ræða stóran viðburð sem stendur yfir í marga daga eða Lifandi bókasafn sem starfrækt er eitt og sér í nokkra klukkutíma. Það kemur ekki fram fyrir en á framkvæmdastiginu hver þörfin er fyrir tíma, efni, fjármuni og mannafl.

Lifandi bókasafn sem hluti af hátíð eða öðrum stærri viðburði

Bókasafnið er venjulega sett upp sem hluti af stærri viðburði, eins og t.d. tónlistarhátíð þar sem margt fólk kemur saman í fleiri daga. Uppsetning bókasafns á hátíð hefur marga kosti. Stórar sumarhátíðir laða að sér mikinn fjölda fólks og flestir gestanna eru ungt fólk sem yfirleitt er jákvætt í garð atburða sem þessara. Hátíðir eru venjulega haldnar í gördum eða öðru náttúrulegu umhverfi sem býður upp á fjölda staða þar sem lesendur og bækur geta komið saman og notið samskiptanna. Margt af því unga fólki sem kemur á hátíðir og er ekki aðilar að frjálsum félagasamtökum myndi líklega að öðrum kosti ekki fara á mannréttindasamkomu sérstaklega.

Annar kostur við að halda bókasafn á hátíð er að andrúmsloftið er venjulega afslappað og fólk umburðar-lynt. Það þýðir ekki að lesendur á hátíð séu ekki eins fordómafullir og fólk annars staðar, heldur að hátíðin skapar andrúmsloft sem hæfir vel markmiði bóka-safnsins. Það er samt sem áður mikilvægt að hafa í huga að þessi staðsetning takmarkar þátttöku við þá sem hafa efni á aðgöngumiða á hátíðina. Þá verður einnig að taka tillit til breytilegs veðurs þegar um hátíðir og aðra viðburði sem fram fara utandyra er að ræða.

Skipuleggjandi bókasafnsins hefur venjulega samband við hátíðina og býður fram viðburðinn. Margar hátíðir eru sífellt að leita að nýjum og áhugaverðum viðburðum og þetta ætti að koma þér til góða. Ef áhugi og stuðningur skipuleggjenda hátíðarinnar er óljós, er ekki ráðlegt að fara af stað með skipulagningu Lifandi bókasafns. Stuðningur gestgjafans verður að vera nákvæmlega skilgreindur og helst í formi skriflegs samnings.

Skipulag umfangsmikilla hátíða er venjulega í mjög föstum skorðum og oft eru þær gróðafyrirtæki, þar sem gestir eru krafðir um aðgangseyri. Samhliða því er rými takmarkað og þurfa gestgjafarnir að uppfylla margs konar skilyrði. Þegar samið er við skipuleggjendur hátíða er mikilvægt að fá þá til að samþykkja að styðja Lifandi bókasafn, til dæmis með því að útvega:

- › Ókeypis aðgöngumiða fyrir bækur og starfsfólk
- › Leyfi til að flytja efni á staðinn áður en hátíðin opnar
- › Sérstök leyfi fyrir fatlaðar bækur (t.d. leyfi til að keyra bíl inn á svæðið)
- › Aðstöðu miðsvæðis, en samt tiltölulega hljóðláta og rúma til þess að setja upp bókasafnið
- › Umfjöllun í kynningarefni (dagskrá hátíðarinnar, auglýsingar sem lesnar eru í hátalarakerfi)
- › Aðgang að tjaldsvæði ef nauðsynlegt er
- › Aðgang að salernum og hreinlætisaðstöðu
- › Matar- og drykkjamiða (þar sem því verður við komið)
- › Fjárhagsaðstoð vegna framleiðslukostnaðar stuttermabola og annars kynningarefnis

Í staðinn ættu skipuleggjendur Lifandi bókasafna að gera raunhæfar kröfur um það rými og þann stuðning sem þörf er á og samþykkja að minnast á gestgjafana/kostunaraðila í öllu kynningarefni (til dæmis með því að setja þakkir í bæklinga og prenta merki hátíðarinnar á allt efni sem notað er á bókasafninu).

Lifandi bókasafn sem sérstakur viðburður

Nokkur Lifandi bókasöfn hafa verið skipulögð utan hátiða sem sérstæðir viðburðir innan veggja skóla og í (raunverulegum) bókasöfnum. Þetta þýðir að gestirnir koma eingöngu til þess að heimsækja bókasafnið. Þau sérstæðu bókasöfn sem skipulögð hafa verið hingað til hafa venjulega verið opin í hálfan eða einn dag og úrval bóka hefur verið takmarkað. Þessi uppsetning hefur þann kost að hún er einföld og tekur skamman tíma, samt sem áður felur uppsetningin í sér stærri áskorun hvað varðar

kynningu og hún er einnig viðkvæmari fyrir áhrifum utanaðkomandi þátta sem skipuleggjendur hafa ekki stjórn á. Reynslan hefur þó sýnt, að bókasafn sem er skipulagt fyrir ákveðna markhópa, eins og t.d. nemendur í skóla eða lesendur á almenningsbókasafni, getur verið árangursríkt.

MIKILVÆG REYNSLA FRÁ SKÓLABÓKASAFNI:

45 mínútna lánstími var hæfilegur, samt sem áður er mikilvægt að geta stýtt lánstímann og skila bókinni ef umræðuefni þrýtur. Hugmyndin átti best við nemendur á aldrinum 13-16 ára og mynduðu þeir 3-4 manna hópa sem sameinuðust um hverja bók. Vel reyndist að láta lesendur panta bækurnar fyrirfram, en mikilvægt er að hafa varabækur fyrir einhverja af titlunum þar sem 3 af 20 bókum létu ekki sjá sig við þetta tækifæri. Undirbúa þarf nemendur/lesendur (sérstaklega ef þeir eru ungir) undir það að þeir geti í raun spurt um margt af því sem þeir hafa verið að hugsa um.

ALMENNT UM STAÐSETNINGU:

a) Fjöldi mögulegra lesenda:

Á meðan á undirbúningi stendur er ekki hægt að meta fjölda gesta nákvæmlega. Þegar um er að ræða hátíð getur fjöldi gesta verið mjög mismunandi frá degi til dags, allt eftir því hvað er að gerast á hátíðinni. Þumalputtareglan er þessi: ef 5000 manns ganga fram hjá Lifandi bókasafni hvern dag sem hátíðin stendur yfir, þá gera sennilega 500 stuttan stans og athuga um hvað þetta snýst, 200 manns skoða kynningarefnið og 50 gætu orðið lesendur og fengið bók að láni. Þegar um er að ræða sérstæðan viðburð, má reikna með að nær allir sem koma á bókasafnið endi með að verða lesendur.

b) Lengd og opnunartími Lifandi bókasafns:

Mælt er með því að Lifandi bókasafn sem skipulagt er á hátíð sé opið alla daga. Hátíðargestir verða að fá tíma til að átta sig á öllum þeim fjölda viðburða sem hátíðin býður upp á og því er líklegt að fyrsti dagurinn verði rólegur. Orðspor er besta auglýsingin fyrir Lifandi bókasafn á hátíðum og lesendum mun sennilega fjölga með degi hverjum. Helgarnar eru háannatími og einnig sá tími þegar ekkert annað er að gerast. Meginreglurnar varðandi opnunartíma

eru þær, að opna ekki fyrir hádegi þar sem hátíðargestir fara seint á fætur, en hafa opið á meðan dagsljóss nýtur við. Vekja verður athygli á því hvenær hægt er að taka út bók í síðasta lagi (því starfsfólk bókasafnsins verður að biða í klukkustund þar til bókinni er skilað á ný). Opnunartíma verður að skipuleggja í samræmi við framboð (og þörf fyrir hvíld) bóka og bókasafnsfræðinga.

OPNUNARTÍMI:

Lifandi bókasafn er opið daglega frá 12:00 til 20:00

Bækur má í síðasta lagi taka út kl. 19:00

Úr bæklingi Lifandi bókasafns á SZIGET 2004

c) Kröfur sem þarf að gera varðandi svæðið sjálft:

Óformlegt, aðlaðandi og afslappað svæði ýtir undir samræður og stuðlar að vellíðan bóka og lesenda. Eftirfarandi þarf að vera til staðar, óháð staðsetningu:

- › Innra svæði bókasafnsins (þar sem bækurnar halda til) ætti að vera sýnilegt en samt sem áður lokað svo hægt sé að takmarka umferð almennings. Bókasafnið ætti að vera nægilega stórt til að rúma borð og stóla fyrir allar bækurnar og bókasafnsfræðingana.
- › Bókasafnsfræðingarnir taka á móti lesendum. Starfsstöð þeirra er afgreiðsluborð við innganginn og þar ætti að vera nægilegt rými, svo nokkrir lesendur geti setið þægilega og lesið bæklinginn og ákveðið hvaða bók þeir vilja fá lánaða.

- › Skipulagið ætti að gefa væntanlegum lesendum til kynna að það sé ekki æskilegt að þeir gangi beint inn á bókasafnið og hefji samræður við bækurnar.
- › Rýmið verður að taka mið af veðráttu og umhverfinu almennt.
- › Gosdrykkir, eitthvað matarkyns og lesefni ætti alltaf að vera við hendina fyrir bækurnar á opnunartíma.

Skref fyrir skref - leiðarvísir fyrir skipuleggjendur

Lifandi bókasafn er verkefni sem krefst nákvæmrar skipulagningar og dreifingar verkefna. Á meðal þess sem hefur áhrif á umfang vinnunnar er:

- › stærð bókasafnsins og fjöldi bóka sem taka þátt
- › lengd viðburðarins og opnunartími
- › eðli og umfang þess stuðnings sem gestgjafar hátíðarinnar veita
- › fjármagn til kynningar og framleiðslu á kynningarefni

Aðalskipuleggjandi ætti að setja á fót þriggja manna hóp verkefnisstjóra. Hver verkefnisstjóri er ábyrgur fyrir ákveðnu verkefni. Hér að neðan er til-laga að skiptingu í þrjá verkefnaflokka:

SKIPULAG UMGJARÐAR OG SAMSKIPTI VIÐ UMSJÓNARMENN HÁTÍÐAR

Ráðning sjálfbóðaliða til uppsetningarstarfa
Uppsetning bókasafns á svæðinu
Uppsetning aðstöðu og útbúnaðar
Skipulag athvarfs fyrir starfslið
Niðurrif og hreinsun á svæði eftir viðburð
Eftirlit með svæði utan opnunartíma (ef nauðsynlegt er)

DAGLEGUR REKSTUR OG SKIPULAGNING INNIHALDS BÓKASAFNSINS

Gerð bóaskrár
Ráðning bókasafnsfræðinga og bóka og upplýsingagjöf til þeirra
Samhæfing og skipulag dagskrár viðburðarins
Umsjón með bókum (vörustjórnun) (stundatafla, hvíldartímar, sérþarfir o.s.frv.)
Umsjón með mat og matarmiðum

EFNI, KYNNING, FJÁRMÖGNUN OG MAT

Stjórnun á framleiðslu bókasafnsspjalda, stuttermabola, bæklinga og veggspjalda
Fjármögnun viðburðarins
Skipulag kynningaráætlunar og ráðning götuhópa
Mat á verkefninu með bókum, bókasafnsfræðingum og lesendum
Skýrsla um viðburðinn
Yfirumsjón með fjármálum

Eftirfarandi atriði gerast í tímaröð og ættu skipuleggjendur að útbúa framkvæmdaáætlun og merkja þessi atriði inn á hana.

SKIPULAG UNDIRBÚNINGS

Skilgreinið markmið og ákveðið staðsetningu
 Skilgreinið mögulega samstarfsaðila
 Þróið tilboðið, hafið samband við skipuleggjendur hátíðarinnar og reynið
 að komast að samkomulagi
 Hafið samband við samstarfsaðila og útbúið fjármögnunaráætlun
 Útbúið bókaskrá og hefjist handa við ráðningu bóka
 Skipuleggið og hannið bókasafnið og umhverfi þess
 Kynnið fjölmiðlum viðburðinn samkvæmt kynningaráætlun
 Útbúið kynningarefni

Haldið skipulagsfund með öllum starfsmönnum, umsjónarmönnum, vinnu-
 hópum, götukynningarhópum og skipuleggjendum hátíðarinnar.
 Skipuleggið upplýsingafund fyrir bækurarnar, orðabækurnar, eftirlitsmenn
 og bókasafnsfræðinga.
 Útbúið áætlun um skráningu viðburðarins

SKIPULAG Á STAÐNUM

Flytjið tæki og verkfæri á staðinn
 Setjið upp bókasafnið
 Flytjið búnað til að kynna og reka bókasafnið
 Undirbúið svæðið
 Götukynningarhópar taka til starfa (á tjaldsvæðum ef þau eru til staðar)
 Dreifið fréttatilkynningu daginn fyrir opnun
 Bókasafnið opnar
 Götukynning heldur áfram í nágrenni bókasafnsins
 Daglegir matsfundir
 Almennatengsl halda áfram
 Skráning viðburðarins heldur áfram
 Bókasafnið lokar
 Svæðinu er komið í upprunalegt horf eða eins og samið hafði verið um við
 skipuleggjendur hátíðarinnar

Ungur Ungverji spurði mig hvort það væri satt að Þjóðverjar þurrkuðu sér alltaf um hendurnar með brauði eftir matinn. Við vorum alls ekki viðbúin slíkum spurningum og satt best að segja voru þær fullerfiðar, en þetta var jákvæð áskorun. Það var áhugavert að sjá hvernig litið er á Þjóðverja erlendis og við vonum að við höfum einnig náð að sigrast að einhverju leyti á eigin fordómum. Við þurftum einnig að hugsa um hver við erum í raun og hvaða afstöðu við tökum.

ÞÝSK BÓK

Bækurnar

Eins og í raunverulegu bókasafni eru bækurnar mikilvægasti hluti Lifandi bókasafns. Það er mikilvægt að setja saman safn af góðum bókmenntum og að hugsa vel um bækurnar. Samsetning bókaskrárinnar og ráðning bóka er erfiðasti og viðkvæmasti en jafnframt mikilvægasti hluti þess að undirbúa Lifandi bókasafn. Stærð og innihald bókaskrár er mismunandi eftir aðstæðum. Skipuleggjendur verða að gefa sér rúman tíma til að velta fyrir sér bókaskránni og ræða hana áður en gengið er endanlega frá henni.

(A) ALMENNAR ÁBENDINGAR

- › Bókatitlarnir verða að höfða til dæmigerðs hóps fólks sem oft eru fórnarlömb fordóma og misréttis. Það er á ábyrgð skipuleggjendanna að túlka þetta í þeirra eigin samhengi.
- › Bókaskráin ætti að vera nægilega stór til að lesendur geti valið, en á sama tíma ætti skráin ekki að vera of umfangsmikil fyrir skipuleggjendur hvað varðar rými og það vinnuframlag sem nauðsynlegt er til að ráða, upplýsa og hugsa um bækurnar. Reynslan sýnir að í bókaskrá ættu að vera minnst tuttugu bækur svo hún sé áhugaverð og ekki fleiri en fimmtíu til að auðvelda umsjón.
- › Bókatitlunum ættu að fylgja lýsingar, sem segja frá þeim fordómum sem menn verða oftast fyrir. Það er gagnlegt að safna þessu saman og ræða áður en lokaákvörðun er tekin um bókatitla.

(B) BÓKATITLAR

Listinn hér að neðan sýnir dæmi um bókatitla sem notið hafa vinsælda í Lifandi Bókasöfnum. Listinn er hvorki tæmandi né bindandi; hann er hér einfaldlega til þess að veita innblástur svo skipuleggjendur geti aðlagð sinn lista að því umhverfi sem Lifandi bókasafn fer fram í.

Dýraverndunarsinni, Pólitískur flóttamaður, Svört persóna, Ljóshærð kona, Kerfiskall, Kristinn maður, Embættismaður, Fötlud manneskja, Ökukennari, Umhverfissinni, Fyrrverandi fíkniefnaneytandi, Fyrrverandi fótbolta-bulla, Fyrrverandi nýnasísti, Fyrrverandi fangi, Femínisti, Stuðningsmaður knattspyrnuliðs, Samkynhneigð persóna, Áður heimilislaus, Skoppari (Hippoppari), Gyðingur, Fyrrverandi ólæs persóna, Lesbía, Múslimi, Eftirlaunaþegi (eldri borgari), Prestur, Lögreglumaður, Fyrrverandi stjórn-málamaður, Rabbíni, Flóttamaður, Sígauni, Kynlífsráðgjafi, Félagsráðgjafi, Fyrrverandi innanríkisráðherra, Kennari, Hjólabrettastrákur/stelpa, Lestavörður, Sjónvarpsfréttamaður, Atvinnuleysingi, Grænmetisæta.

(C) AÐ SETJA SAMAN BÓKASKRÁ

Samsetning bókaskrár fyrir Lifandi bókasafn felur í sér þrjú stærri verkefni:

- Að ákveða skilyrði og samsetningu safnsins
- Að dreifa algengustu fordómum á bókaititla
- Að framleiða bókaskrána sem síðan verður kynnt lesendum

Skilyrði söfnunar:

Besta leiðin til að setja saman bókaskrá er oft að halda hugarflugsfund þar sem allir skipuleggjendur taka þátt og jafnvel einnig gestir sem þeir bjóða. Hugarflugsfundur felur í sér að skrifa niður á flettistöflu þá hópa fólks sem verða fyrir fordómum með áherslu á þá hópa sem ungt fólk hefur áhuga á. Á þessu stigi skal ekki ræða uppástungurnar, heldur reyna að taka saman langan lista af hugmyndum á blað. Auðvitað eru fordómarnir

sem koma fram ekki algildir heldur fordómar sem hafa orðið til í ákveðnu menningar- og félagslegu samhengi. Það er ekki ráðlegt að nota bókaskrár sem próaðar hafa verið annars staðar án rækilegrar endurskoðunar og aðlögunar. Reynið að útiloka þær hugmyndir sem hópurinn er ekki sammála (listinn gæti vel verið miklu lengri en endanleg bókaskrá) og reynið að útbúa lista yfir „algenga“ fordóma. Á þennan hátt fáid þið stuttan lista, helst með 20 til 50 bókartitlum. Stærð

skrárinnar er háð stærð viðburðarins og möguleikum skipuleggjenda.

Þegar stúlka er spurð hvort hún vilji vera fulltrúi ljóshærðra kvenna í Lifandi bókasafni, þá verður hún að ígrunda hvort um er að ræða gullhamra eða móðgun. Mér fannst áhugavert að ljóshærða konan skyldi vera ein af vinsælustu bókunum á Sziget. Þetta hafði auðvitað ekkert með persónuleika minn að gera, heldur hver ímynd ljóshærðra kvenna er í nútímapjóðfélagi. Í fyrstu fannst fólki þessi bók áhugaverð, en gat ekki gert mikið við hana þegar það gerði sér grein fyrir því að það að vera ljóshærð og kona gerir mann ekki frábrugðinn öðrum. Hún er kona eins og um það bil helmingur mannkyns og háralitur hennar skiptir alls engu máli. Reyndar kom það fyrir að maður nokkur fékk mig lánaða og bjóst við að fá ljóshærða kynbambu. Þegar hann gerði sér grein fyrir að svo var ekki, eftir um tuttugu mínútur, þá skilaði hann mér á bókasafnið, en tók þessu öllu saman vel.

LJÓSKUBÓK

Hafið eftirfarandi í huga þegar verið er að ljúka við lista yfir bókatitla:

- › Bókatitlarnir eiga að vera stuttir og auðskiljanlegir. Fordómar og þar með bókatitlar eru ekki of flóknir. (*Svört manneskja er greinilega ein tegund fordóma. Þjóðfélagsþegn sem er e.t.v. ekki fæddur í þessari heimsálfu og hefur þar með annan húðlit*, er ekki heiti á fordómi.)

Steríótýpur hreinlega kalla á að venjulegra spurninga sé spurt. Þetta getur mögulega orðið að vandamáli því það er mjög erfitt að svara sömu spurningunum á áhugaverðan hátt aftur og aftur, sérstaklega ef þú vilt ekki endurtaka þig. Ég vil nota sígilda klisju (sem reyndar gefst vel í þessu tilviki, ólíkt því sem gerist annars staðar í lífinu) til þess að leiðbeina bókum framtíðarinnar: „Verið þið sjálf“ því þetta snýst ekki um að leika hlutverk eða þykjast, heldur sannleikann sem getur opnað augu fólks.

FYRRVERANDI NÝNASISTA BÓK

- › Í bókaskránni ætti að vera fjölbreytt úrval bóka til þess að laða að margskonar lesendur. Sérhæft Lífandi bókasafn myndi aðeins höfða til hluta almennings og missa aðdráttaraflíð með því að virðast of takmarkað. Fjölbreytnin krefst þess að finna verður bækur úr öllum þjóðfélagsstéttum, en ekki setja saman bókaskrá sem eingöngu inniheldur t.d. þjóðarbrott í minnihluta eða konur sem hafa orðið fyrir misrétti.
- › Ein túlkun á hópum sem verða fyrir misrétti gæti verið grundvölluð á Mannréttindasáttmála Evrópu (European Convention on Human Rights). Í því tilfelli gætu bækurnar verið fulltrúar ýmissa minnihlutahópa, trúarhópa, kynferðishópa eða þjóðarbrota eins og til dæmis samkynhneigðra, múslima eða sígauna.
- › Önnur og breiðari túlkun felur einnig í sér algengar, vel þekktanlegar hugmyndir fólks um aðra sem byggjast á útliti þeirra (Ljóshærð kona), starfsstétt (Lögreglumaður) eða neysluvenjum (Grænmetisæta).
- › Í bókaskránni mættu einnig vera fulltrúar starfsstétta sem ungt fólk hefur sérstakar hugmyndir um, eins og til dæmis kennarar eða starfsmenn félagsþjónustunnar.
- › Í Lífandi bókasafni gefst gott tækifæri til að kynna menningu ungs fólks og er þá tilvalið að hafa bækur eins og *Hjólabrettastrákur/stelpa*, *Graffari* o.s.frv. með í skránni. Þetta er sérlega áhugavert fyrir ungt fólk sem hefur fordóma gagnvart fólki í öðrum menningarundirhópum en þeirra eigin.
- › Það hefur komið á óvart í þeim bókasöfnum sem haldin hafa verið, að bækur um þjóðerni (eins og Þjóðverji, Rúmeni, Svíi) voru ekki vinsælar og oft skildar eftir í hillunum. Það virðist vera meiri vitund um misleitni þjóða en menningar- og félagshópa og þjóðernishópar taka minni þátt í daglegum félagslegum deilum.
- › Til þess að komast að niðurstöðu um samsetningu bókaskrárinnar er gagnlegt að setja saman hóp til þess að ræða og ná samkomulagi um þá fordóma sem bækurnar kunna að verða fyrir. Þetta getur leitt til fjölbreyttrar og hnitmiðaðrar skrár.
- › Þar sem markmiðið með Lífandi bókasafni er að mennta fólk, er ekki ráðlegt að hafa bækur í skránni sem hugsanlega gætu hvatt til óheilbrigðrar eða hættulegrar hegðunar, eins og til dæmis *Fíkniefnaneytandi* eða *Fótboltabulla*, fólk með vafasamar pólitískar og siðferðislegar skoðanir eins og *Nýnasista* eða þá sem gætu reynt að misnota aðstöðu sína til að koma eigin skoðunum á framfæri, eins og til dæmis trúarhópar eða solumenn.

- › Engu að síður er ráðlegt að hafa bækur með sem hafa ráðið bug á fíkn eða á árangursríkan hátt breytt neikvæðri og skemmandi hegðun, eins og til dæmis *Fyrirverandi fíkniefnaneytandi*. Í slíkum tilfellum er mælt með að finna bækur sem menn þekkja persónulega eða er sérstaklega mælt með. Það kemur oft fyrir þessar bækur að lesendur eru að leita sér hjálpar eða ráðlegginga um persónuleg vandamál.

Skipting fordóma á milli bókatitlanna:

Notið listann yfir bókatitla til að safna saman algengustu fordómum og ranghugmyndum sem tengjast hverjum titli. Búið til lista yfir fordóma sem eiga við hvern bókartitil og fjarlægjið þá sem ekki næst samstaða um. Listann sem þið útbúið leiðrétti síðan bækurnar þegar þær hafa verið fundnar. Það er mikilvægt að bækurnar séu sam-mála um fordómanna: Bækur gera oft mikilvægar breytingar á listann og auka við nann sem skipuleggjendur leggja síðan fram á upplýsingafundinum.

Þegar ég var beðinn um að vera bók í Lifandi bókasafni var ég áhyggju-fullur og hræddur því þetta var í fyrsta sinn sem ég tók þátt og ensku-kunnátta mín var ekki nægileg til að útskýra fyrir fólki og ég vissi ekki hvernig spurninga fólk myndi spyrja mig. Ég samþykkti að vera bók á Lifandi bókasafni því þetta var tilvalið tækifæri fyrir mig til að segja fólki frá landinu mínu. Þegar á hólminn var komið hitti ég margt fólk sem vissi eitt og annað um landið mitt – ekki bara um þurrkana og stríðið heldur um hina löngu sögu Eþíópíu og hin fjölmörgu þjóðarbrot og fjölmennningarlega sögu landsins. Verst var þegar fólk, sem vissi að ég væri frá Eþíópíu, spurði mig hvort það væri til matur í landinu mínu, hvort það væri til vatn. Það fannst mér undarlegt.

AFRÍSK BÓK

Við gerð listans er gott að hafa eftirfarandi í huga:

- › Lesendur líta venjulega aðeins stuttlega á hverja síðu bókaskrárinnar og því er mikilvægt að skráin sé skrifuð á einföldu máli.
- › Einföld lýsingarorð eru best til að lýsa grófum fordómum, (Skítugur, fúll, latur...) en stundum er einnig þörf fyrir hálfar setningar (t.d. skilst „ekki nógu góður fyrir raunverulegt starf“ betur en „óráðanlegur“)
- › Slangur getur komið að góðu gagni, en forðist að nota slæmt mál og blótsyrði.
- › Til þess að útskýra bækurnar nægilega vel er best að nota að minnsta kosti fjórar fullyrðingar, en til þess að takmarka stærð bókaskrárinnar ættu fullyrðingarnar ekki að vera fleiri en sjö fyrir hverja bók.
- › Þegar þið eigið von á alþjóðlegum hópi lesenda, haldið þá hugarflugsfund með alþjóðlegum hópi, til þess að þróa áhuga-vert og fjölbreytt bókasafn.

Framleiðsla á bókaskránni

Bókaskráin er aðaluglysingin á bókunum til lesendanna og á henni byggist oft val lesenda. Þess vegna ætti skráin að vera aðlaðandi, auðveld aflestrar og þægileg að skoða. Hér eru nokkur góð ráð varðandi bókaskrána:

- › Á stórum viðburðum munu margir skoða bókaskrána án þess að velja sér bók til að lesa. Notið því efni sem þola ryk, óhreinindi og rigningu og hægt er að þrifa í lok dags.
- › Möppur henta vel fyrir bókaskrár, þar sem auðvelt er að skipta út síðum og bæta við (ef úrval bóka breytist á meðan á viðburðinum stendur).
- › Hafið aðeins eina bók á hverri A4 síðu. Hafið síðurnar í plastvösum eða plasthúðið þær.
- › Bókatitlarnir ættu að vera skrifaðir með stórum stöfum svo fljótlegt sé að lesa þá.
- › Útbúið nokkur eintök (3-4 ef um hátíð er að ræða) af bókaskránni. Það verða álagstímar og margir munu laðast að Lífandi bókasafni þegar þeir sjá aðra skoða skrána. Sumir lesendur eyða löngum tíma í að skoða skrána og ef skrárnar eru of fáar getur það komið í veg fyrir að lesendur fái bók að láni.
- › Útbúið skrár á mörgum tungumálum fyrir viðburði þar sem von er á alþjóðlegum gestum.
- › Ef bækurnar tala mörg tungumál, skrifið þá hvaða tungumál þær tala á upplýsingasíðurnar.
- › Ef þið notið túlka, skrifið þá á hverja síðu hvaða tungumál þeir tala.

Það er staðreynd að fólk hefur mikla fordóma gagnvart okkur og þess vegna var ég svolítið hrædd við að samþykkja að taka þátt. Í fyrstu hélt ég að fólk myndi tala um uppruna minn sem sígauna og að markmið þeirra yrði að stríða mér og auðmýkja mig. Hið gagnstæða kom í ljós: þeir sem fengu mig lánaða voru allir án undantekningar mjög almennilegir og sýndu raunverulegan áhuga á menningu okkar, síðum og venjum og einnig á mínu lífi. Í stuttu máli þá, varð ég ekki var við neina fordóma. Þeim sem líkaði ekki við sígauna fyrir, myndi hvort sem er ekki líka þeir eftir samtal okkar, en þeir gætu hafa séð, segjum, jákvætt eintak og ekki einungis það sem flestir halda um sígauna. Það sem mér fannst áhugaverðast var þegar ég var fengin að láni af annarri sígaunastelpu, nánast jafnaldra mínum, en hún bjó í litlu þorpi í Ungverjalandi. Við töluðum um muninn á því að vera ungur sígauni í Búdapest og úti á landi.

SÍGAUNASTELPUBÓK

(C) VAL Á BÓKUM

Hlutverk bókarinnar er slítandi, krefjandi og í því felst mikil áskorun, en það er einnig áhugavert og skemmtilegt. Val á því fólki sem á að vera fulltrúi hvers bókartitils er vafalaust mikilvægasti hluti undirbúningsins fyrir Lifandi bókasafn. Þó svo að skipuleggjendur setji strangar reglur um viðburðinn í heild sinni, eru fundir bóka og lesenda óskipulagðir og eiga sér stað í einrúmi. Skipuleggjendur munu ekki hafa nákvæma mynd af því sem fram fer í þessum umræðum, en verða að treysta bókunum til að fylgja markmiðum Lifandi bókasafns.

Á fyrsta degi mínum sem bók varð ég hissa á hversu bókasafnslegt andrúmsloftið var. Þegar mögulegur lesandi kom inn í tjaldið var komið fram við hann eins og persónu sem var að leita að bók á bókasafni. Sem Lögreglubók hitti ég ungt fólk sem var ergilegt yfir stjórnmálakerfinu, yfir því að vera misskilið og fannst það þurfa að setja mark sitt á þjóðfélagið. Ég tel að markmið þess hafi ekki verið að fremja lögbrot í sjálfu sér, en það tók mjög nærri sér þegar lögreglan gekk nærri þui. En með því að tala um reynslu sína af þessum árekstrum fékk það tilfinningu fyrir þeirri óöruggu manneskju sem býr að baki einkennisbúningnum og ég held að ég hafi hjálpað þeim að skilja að lögreglumenn eru líka fólk. Mér var skilað á bókasafnið á réttum tíma og þegar unga fólkið fór var mér hlýtt innanbrjósts.

LÖGREGLUBÓK

Nokkrar almennar ábendingar:

- › Bestu samstarfsaðilarnir við val á bókum eru félagar í sérhæfðum frjáls-um félagasamtökum, félögum og samtökum sem hafa raunverulegan áhuga og hagsmuna að gæta í baráttunni gegn fordómum sem þeir standa augliti til auglitis við í daglegu lífi. Sjálfboðaliðar og starfsfólk slíkra samtaka eru vanir því að svara spurningum sem lesendur munu spyrja og eru því hæfir til að veita upplýsingar. Þeir geta einnig snúið sér til félaga sinna ef þeir þurfa á aðstoð að halda.
- › Bækur verða að vera ekta: þeir sem taka að sér hlutverk bóka verða að hafa raunverulega persónulega reynslu af málefninu.
- › Bækur verða að vera í tilfinningalegu jafnvægi og tilbúnar til að tala við margskonar lesendur. Þær verða að hafa þroskaða skoðun á málefninu sem þær eru fulltrúar fyrir en samt sem áður ættu þær að forðast að reyna að koma boðskap á framfæri.
- › Það er ekki nóg að velja málgefið og opið fólk sem bækur, það gæti jafnvel komið í veg fyrir gagnkvæm samskipti. Reynið að forðast fólk sem hefur aðallega áhuga á að koma sjálfu sér á framfæri.
- › Bókum ætti að vera treystandi og þær tilbúnar til að skuldbinda sig þann tíma sem skipuleggjendur fara fram á.
- › Mælt er með að hafa nokkra fulltrúa fyrir hvern bókartitil, allt eftir lengd viðburðarins og að þeir vinni á vöktum. Mælt er með að hver bók tali að hámarki við fjóra til fimm lesendur á dag.
- › Reynið að hafa nokkur eintök til reiðu af mögulegum metsölubókum til þess að anna eftirspurn og til þess að forðast að bækurnar ofreyni sig.
- › Ef Lifandi bókasafn er sett upp fyrir alþjóðlega gesti, er mikilvægt að hafa bækurnar á mörgum tungumálum (þ.e. fólk sem talar mörg tungumál). Tilgreina ætti þau tungumál í bókaskránni.
- › Auk þess er hægt að bjóða upp á orðabækur sem túlka fyrir lesendur og bækur. Kostir orðabókanna ættu að vera þeir sömu og annarra bóka: þær ættu að vera hæfar og gera sér grein fyrir hlutverki sínu sem orðabók, en ekki hafa persónulegt markmið. Kunnátta í erlendu tungumáli nægir ekki ein og sér til að vera orðabók. Reynið að finna nemendur í þýðingarskólum eða fólk sem hefur reynslu af því að túlka, til dæmis félaga í frjálsum félagasamtökum eða svipuðum samstarfsaðilum.
- › Orðabækur veita einnig bókum sem ekki tala tungumál staðarins tækifæri til að taka þátt, sem getur aukið úrval bóka mikið.
- › Skipuleggið „bókakaupin“ vel. Bækur verða að skuldbinda sig í ákveðinn tíma og þurfa góðan fyrirvara. „Innkaupalistinn“ ætti að vera tilbúinn að minnsta kosti tveimur mánuðum fyrir viðburðinn svo hægt sé að hafa samband við bækurnar í tíma.

(E) UNDIRBÚNINGUR OG KYNNINGARFUNDUR FYRIR BÆKURNAR

Mælt er með að halda stuttan fund með öllum bókunum nokkrum dögum áður en Lifandi bókasafn er opnað. Þó svo að bækurnar hafi allar fengið grunnupplýsingar áður, mun fundurinn hjálpa til við að svara spurningum, aðstoða þá sem eru óöruggir og tengja Lifandi bókasafnið við samtök eða stofnun skipuleggjendanna.

Kynningarfundinn ætti að halda á rólegum stað til þess að ýta undir umræður og einbeitingu, og þess vegna er það líklega ekki staðurinn sem bókasafnið verður starfrækt á. Ef þetta er ekki í fyrsta sinn sem skipuleggjendur halda Lifandi bókasafn er gott að fara yfir mat fyrri viðburða og bjóða „reyndum bókum“ að segja frá reynslu sinni. Haldið fundinn í lok dags til að trufla ekki vinnu eða nám fólks, reiknið með að fundurinn standi yfir í tvær klukkustundir og raðið stólum í hring eða ferhyrning svo fólk geti séð hvert annað. Hér á eftir er dæmi um dagskrá Kynningarfundar.

Dæmi um dagskrá kynningarfundar fyrir bækur

KYNNINGARFUNDUR

- › Þátttakendur boðnir velkomnir
- › Skipuleggjendur kynntir (yfirmenn og þau samtök eða stofnun sem þeir tilheyra), bókasafnsverðirnir og bækur kynna sig (nafn, bókartitill, samtök, þar sem það á við)
- › Farið yfir hugmyndina, markmið og aðferðafræði Lifandi Bókasafns
 - › Hvers vegna er verið að skipuleggja það?
 - › Hvert er markmiðið?
 - › Hvernig lítur það út?
 - › Við hverju býst fólk?
 - › Almennar spurningar frá bókunum

Hlutverk bókarinnar

- › Starfslýsing bókanna
- › Bókaskráin
- › Að útskýra reglurnar fyrir lesendum
- › Vinnutími
- › Spurningar frá bókunum varðandi hlutverk þeirra

Skýring á skipulagi og rekstri Lifandi bókasafns

- › Dreifa öllum gögnum sem þörf er á til þátttakenda (reglur fyrir lesendur, verkefni bókanna, kynningarefni)
- › Bækurnar fá tækifæri til að lesa og endurskoða sína síðu í bókaskránni. Breytingar verða settar í lokaútgáfu skrárinnar.
- › Samningur við bækurnar um þátttöku þeirra og vinnutíma
- › Mögulega skrifa bækur undir samning (ef það er talið nauðsynlegt)

Óformlegar umræður bóka, bókasafnsfræðinga og skipuleggjenda.

(F) AÐ VERA BÓK Í LIFANDI BÓKASAFNI – NOKKUR GÓÐ RÁÐ

- › Undirbúðu þig undir hlutverk þitt sem bók. Þetta er ekki leikur: þú verður að vera sannfærður um bókina sem þú ert fulltrúi fyrir.
- › Það getur hjálpað að undirbúa rök og kynna sér upplýsingar, eins og til dæmis tölfærði eða niðurstöður rannsóknna, til þess að meta vægi þeirra upplýsinga sem sumir lesendur gætu verið með í farteskinu.
- › Þegar þú sem bók ert fengin að láni, reyndu þá að komast að samkomulagi við lesandann um stað sem er þægilegur fyrir báða aðila.
- › Líttu á úrið. Þið hafið takmarkaðan tíma saman. Ef lesandinn vill eyða meiri tíma með þér og þú ert sammála því, þá ættir þú að fara til bókasafnsfræðingsins og framlengja lánstímann.
- › Vertu þú sjálfur; vertu heiðarlegur og tilbúinn til að tala og hlusta.
- › Ekki leika annað hlutverk eða finna upp persónueinkenni fyrir sjálfan þig; lesandinn mun gera sér grein fyrir því og þú munt missa traust hans.
- › Vertu tilbúinn að miðla af persónulegri reynslu þinni. Ef spurningarnar verða of nærgöngular skaltu ekki vera feiminn við að neita að svara.
- › Gerðu þér grein fyrir því að lesandinn fékk bókartitil að láni og hefur áhuga á þessum hluta persónuleika þíns: aðrar upplýsingar eru aðeins til útskýringar. Þér gæti fundist þetta hefta þig á einhvern hátt, en þetta er eðlilegt þegar um Lifandi bókasafn er að ræða.
- › Vertu undir það búinn að endurtaka þig aftur og aftur því margir lesendur gætu spurt sömu spurninganna. Reyndu að koma fram við lesandann eins og hann sé fyrsta manneskjan sem þú lætur þessar upplýsingar í té. Reyndu að komast hjá því að sýna að þú sért að svara sömu spurningunni í fjórða sinn.
- › Mundu að þú eyðir einni klukkustund með lesandanum og líklega hittir þú hann aldrei aftur.
- › Lesendur eru ólíkir, og ástæðurnar fyrir valinu á þinni bók geta verið mjög margvíslegar. Góð upphafsspurning er: „Af hverju valdir þú mína bók“. Þetta gefur þér vísbendingu um áhugasvið lesandans.
- › Lesendur Lifandi bókasafns eru yfirleitt tilbúnir að tala, hlusta og læra. Spurningar þeirra eru ekki alltaf mjög skýrar, svo það er mikilvægt að aðstoða lesendur við að koma orðum að áhuga þeirra á bókinni. Reynið að fá örlitlar grundvallarupplýsingar um lesandann: Hafa þeir hitt einhvern eins og þig áður? Hafa þeir góða eða slæma reynslu af einhverjum eins og þér? Þetta gæti hjálpað þér við að ákveða hvaða upplýsingar lesandanum gætu fundist áhugaverðar.

Lesendur spyrja oft: „Ef ég vel einhverja bók úr skránni, kemur þú þá með leikara eða leikkonu sem leikur hlutverk bókarinnar?“ Þegar ég segi „nei“ og þeir skilja að bókina er raunveruleg, verða þeir mjög áhugasamir.

Bókasafnsfræðingur í Lifandi bókasafni

- › Það er mögulegt að lesandinn sé fávís og verði af einhverjum ástæðum dónalegur og/eða kenni þér um margvísleg félagsleg vandamál. Reyndu að halda ró þinni og sýna skilning, en láttu viðkomandi engu að síður vita þegar þú ert ósammála. Reyndu að beina samtalinu inn á svið sem þú ert öruggur á.
- › Þó svo að bókasafnsfræðingarnir hafi hvatt lesanda til að velja bók sem er fulltrúi fordóma hans, þá getur ástæða lesandans fyrir valinu á þér verið önnur, hann gæti verið forvitinn eða að leita að persónulegri ráðgjöf. Mundu að lesendur verða að taka sínar ákvarðanir sjálfir, þú getur miðlað af reynslu þinni við lausn vandamála eða við að takast á við erfiðar aðstæður, en vertu varkár þegar það kemur að því að ráðleggja.
- › Efni samræðna við lesendur er trúnaðarmál. Ef þú vitnar í aðra lesendur, máttu ekki nefna þá á nafn.
- › Það getur komið fyrir, að tveir eða fleiri fái þig að láni í einu. Þetta getur verið áhugavert, þar sem umræðan verður fjölbreytilegri. Engu að síður skaltu ekki láta nota þig til að leysa innbyrðis vandamál í hópnum.
- › Ef þú starfar með orðabók (þ.e. túlki), stoppaðu þá eftir hverjar tvær til þrjár setningar til þess að tryggja að allt sem þú segir verði þýtt. Ef þú ert ekki viss um að þú hafir skilið spurningarnar eða athugasemdir lesandans í þýðingunni, spurðu þá aftur.
- › Farðu fram á hlé ef þú ert þreyttur, sérstaklega eftir erfitt samtál við lesanda. Það er mikilvægt fyrir þig og næsta lesanda að þú sétt viðræðugóður.
- › Notaðu hléin til þess að miðla öðrum bókum í bókasafni af reynslu þinni og til þess að hlusta á þeirra reynslu. Það er líka mjög gott að bera saman bækur með sama titil.
- › Ef þér líður illa með lesanda eða ef lesandi auðmýkir þig, mundu þá eftir reglum Lifandi bókasafns: þú getur bundið enda á samtál ef þér finnst vera ráðist á þig eða þú móðgaður.
- › Ef bókin þín er metsölubók, farðu þá fram á stutt hlé á milli útlána og segðu bókasafnsfræðingnum hversu marga lesendur þú treystir þér til að hitta.
- › Ef bókin þín er ekki mjög vinsæl, reyndu þá að nota tímann á bókasafninu og talaðu við aðrar bækur.
- › Njóttu þess að vera bók! Með réttu hugarfari getur það verið mjög áhuga-vert og auðgandi reynsla fyrir þig og lesendur þína!

Málgleði, sjálfselska og sýnipörf skapa ekki góða bók. Þvert á móti, þessi persónueinkenni geta stofnað hugmyndinni að baki Lifandi bókasafns í mikla hættu.

Bókasafnsfræðingur í Lifandi bókasafni

(G) REYNSLUSÖGUR BÓKA

Femínistabók:

Ég þurfti að vera mjög meðvituð þann tíma sem ég eyddi með lesendum mínum, og það var mikil áskorun að hitta forvitið, opið og gagnrýnið ungt fólk sem spurði mjög hnitmiðaðra spurninga og vildi fræðast og síðan þakka þeim kurteislega fyrir í lokin. Ákefð og einlægni samtalanna, umræður um ólíkar skoðanir, eigin hugsanir um hvað eitt og annað þýðir í þessu hlutverki fyrir sjálfa þig og aðra, auk vangaveltanna sjálfra, allt þetta hefur í för með sér að allir eru sífellt að læra um hvern annan. Engu að síður var þetta ekki alltaf einfalt: þú verður að endurtaka, útskýra, takast á við áskoranir auk þess að velta fyrir þér fastmótuðum hugmyndum og rökræða þær. Stundum verður maður þreyttur á hlutverkinu, jafnvel niðurlægður vegna alls þess sem maður stendur fyrir. En þetta er það sem fólk gerir: það afgreiðir fólk með klisjum og fordómum án þess að taka tillit til einstaklingsins. Sumt fólk á aldrei möguleika, og verkefni okkar er að berjast gegn þessu og hugsa um þetta.

Femínisti hatar menn, er lesbía, árásargjörn og rakar ekki á sér fótleggina. Ef hún er ekki svona, er hún þá raunverulegur femínisti? Getur kona verið femínisti og eiginkona og móðir á sama tíma? Margir lesendur spurðu mig hvort ég væri raunverulegur femínisti og spurningin endurspegladi marga hluti: áhyggjur, feimni, óöryggi, forvitni, áhuga og gagnrýni. Í hvert sinn sem ég var spurð að þessu spurði ég tilbaka: „Hvaða merkingu hefur femínisti fyrir þig?“ Stundum var ég ekki lengur hissa á að heyra klisjurnar og fordómanna sem voru í bókaskránni. Einungis þegar ég svaraði þeim á neikvæðan hátt var ég ekki femínisti. „Þarftu að hata menn til að verða femínisti?“ Ég reyndi að útskýra mína skilgreiningu á femínisma og bæta því við, að þó svo að til séu margar tegundir femínisma og þrátt fyrir þá staðreynd að ég telji mig femínista, þá líkar mér ekki orðið og kýs frekar að lýsa femínista sem persónu sem berst fyrir réttindum kvenna og vinnur að málefnum kvenna, auk þess að velta fyrir sér málefnum kynjanna.

Sum samtöl voru góðar samræður, önnur spurningar og svör, sum þeirra fólust aðeins í því að hlusta af áhuga og sumir lesendur bjuggust við ráðgjöf, nokkuð sem mér fannst óþægilegt og neitaði. Ég gat samt sagt 18 ára strák, að í mínum augum væri hann ekki minni karlmaður þó hann hefði ánægju af eldamennsku og vildi ekki taka bílpróf (og þyrfti að sannfæra kærustuna um það). Umræður urðu áhugaverðar þegar 2-3 lesendur fengu mig lánaða og rifust heiftarlega hver við annan á meðan ég reyndi að miðla málum með raunverulegum rökum. Þrátt fyrir að þetta væru þær síður sem mér reyndist erfiðast að opna.

Að vera lesin í sífellu, stundum án nokkurrar hvíldar, er slítandi og minnkar þá einbeitingu sem þörf er á. Síðunum er flett aftur og aftur og sómu síðurnar merktar mörgum sinnum. Þú lítur út eins og bók sem hetur ekki bara

verið lesin einu sinni heldur lánuð út til vina og kunningja, aðeins slitin á köntunum og lítur ekki út fyrir að vera ný lengur. En þetta er góð tilfinning! Hvaða bók vill ekki láta lesa sig?

Fötluð bók

Fyrsta daginn minn á Sziget, þann 1. ágúst, var afskaplega heitt. Ég var undrandi á því að ekki einn einasti lesandi hafði áhuga á okkur þann dag. Og við söfnuðum ryki á hillunum. Reyndar er neikvæð reynsla samt sem áður einnig reynsla. Ég var miður mín vegna þessa, þar sem ég heyrði að

daginn áður hefðu margir komið í tjaldið. Þetta endaði með því að ég reyndi að sannfæra sjálfa mig um að kannski væri það vegna þess að rignt hafði daginn áður og að margir hefðu leitað skjóls í tjaldinu og fengið eitt-hvað að láni. Mér leiddist samt sem áður ekki, heldur velti fyrir mér hve ólíkir lesendurnir voru og margvíslegir á litinn. Ég hefði viljað skrá mig sem lesanda, en það var ekki hægt, svo ég notaði tímann til að tala við hinar bækurnar. Það var mikið úrval bóka: *Stuðningsmaður knattspyrnuliðs*, *Óvirkur alkóhólisti*, *Norn*, *Ungur sígauni*, *Afríkubúi*, *Rabbíni*, *Sálfræðingur*, *Sjónvarpsfréttamaður*. En sumar bækur voru ekki inni: *Stjórnsmálamaður*, *Lestarvörður*, *Lögreglumaður*, *Fyrirverandi fangi*.

Ég varð hissa á að lesa listann í bókaskránni yfir fordóma fólks gagnvart fötluðu fólki: „Proskaheft, alltaf veikt, fær greiðslur fá samfélaginu, vinnur ekki, vill að fólk vorkenni því, getur ekki stundað kynlíf“. Á mánudeginum kom loks lesandi og heimsótti okkur. Það var ungur maður sem kom til okkar, við vorum þrjár fatlaðar konur. Honum fannst það ekkert neikvætt þegar við heilsuðum honum og buðum honum sæti í hjólastól. Eftir því sem hann sagði þá var enginn í hans fjölskyldu eða kunningjar hans með MND-sjúkdóminn, en hann var mjög forvitinn um hann. Við fórum í gegnum alla fordómanna um okkur lið fyrir lið og rökstuddum staðhæfingar okkar með sögum og raunverulegum dæmum. Við erum allar þrjár giftar, við öllum upp börnin okkar, við vinnum allar og höfum allar lokið formlegri skólagöngu og óformlegri. Við sögðum honum hve erfitt er að fæða börn, afstöðu lækna-anna og sérfræðinganna. Fólk gerir sér enn ekki grein fyrir því að lömun eða MND erfist ekki. Við búum í eigin húsum, ekki í sérstöku hverfum fyrir fatlaða. Því miður hafði ég þegar heyrt frasann „fötlunarþorp“ sem mér fannst mjög niðrandi.

Hann varð undrandi þegar ég sagði honum að ég hefði lamast í neðri hluti líkama míns árið 1959, en að ég notaði samt sem áður reiðhjól, færi á hestbak, í sund og að ég hefði ekið mótörhjól í tvö ár. Þegar ungi maðurinn kvaddi, sagði hann okkur – og ég held það hafi ekki verið vegna þess hve margar við vorum – að hann myndi, einnig ómeðvitað, skoða umhverfið með öðrum augum, meðal annars stiga í opinberum byggingum, almenn-ingssamgöngur og umhverfið almennt.

Lestarvarðarbók

„Klaus, þú átt að vera bókasafnsbók“, sagði yfirmaður minn við mig einn morguninn og ég var örlítið ringlaður og spurði hvort ætti að segja mér upp. „Nei“, svaraði yfirmaður minn „en við teljum þig vera manninn í þetta starf“. Hann hélt síðan áfram og útskýrði að fyrirtækið hefði fengið bréf frá dönsku samtökunum „Stöðvum ofbeldið“ þar sem beðið var um bók í lífandi bókasafn sem átti að skipuleggja á Hróarskelduhátíðinni. Ég skildi hugmyndina strax. Á bókasafninu var margskonar fólk, meðal annars *Danska lögreglan*, *Stöðumælaverðir*, *Starfsmaður bílastæðahúss*, *Knattspyrnuáhugamaður* og margt fleira. Bókin mín, *Lestarvarðarbók*, sem einnig er talað um á neikvæðan hátt sem „Neðanjarðarlöggur“, er eitt af þeim störfum þar sem hætta er á ofbeldi, árásum og dónaskap. Starf mitt felst í því að ganga úr skugga um að farþegar séu með gilda miða í neðanjarðarlestinni.

Lögreglumennirnir og ég vorum meðal vinsælustu bókanna og nánast stanslaust í útláni. Ég ákvað því að byrja á að fara með lesendurna á stað rétt hjá bókasafninu þar sem við gátum fengið okkur eitthvað að drekka og rabbað saman. Það kom í ljós, að það var mjög áhugavert að heyra hvernig unga fólkið upplifir okkur miðaefirlitsmennina þegar við erum á vakt í lestunum. Meðal algengustu spurninganna voru „Verðurðu að vera ruddi til að fá starf eins og þitt?“, „Kennir þú aldrei í brjósti um fólk sem er ekki með miða en þarf samt að komast leiðar sinnar?“ eða „Er ekki afskaplega erfitt fyrir þig að gera öðru fólki þetta?“. Oft hafði fólk spurningar, sem tengdust einstökum atvikum sem það hafði lent í. Ég heyrði margar reynslusögur, góðar og slæmar. En kosturinn var að ég var á staðnum, sat með þeim og reyndi að svara spurningum þeirra. Ég þurfti oft að stöðva samræðurnar vegna tímaskorts.

Ég man sérstaklega eftir einu atviki með ungu pari, þetta voru pönkarar með marglitt hár í svörtum leðurfötum. Við áttum áhugaverðar samræður og fleira fólk slóst í hópinn og fór að spyrja spurninga. Í lokin voru 20 manns í hópnum að hlusta á mig tala um starf mitt sem „vondi maðurinn sem sektar fólk“. Í lokin fór ég að hugsa um hvað ég myndi gera öðruvísi ef ég tæki aftur þátt í Lifandi bókasafni og komst að þeirri niðurstöðu að ég myndi koma í betri skóm og hlýrri fötum!

Bókasafnsfræðingurinn

Bókasafnsfræðingar bera hita og þunga af rekstri bókasafnsins. Aðalstarf þeirra er að sjá um útlán bókanna. Bókasafnsfræðingarnir leiða saman lesandann og bókina, þeir eru þeir fyrstu sem lesendur Lifandi bókasafns hafa samband við og verða að geta átt samskipti við þá og unnið af þolinmæði með bókum og lesendum á meðan á vali og ákvarðanatöku stendur, en það getur oft verið flókið ferli. Mælt er með að vel menntaðir og þjálfaðir bókasafnsfræðingar starfi í Lifandi bókasafni, þar sem þeir hafa getu og kunnáttu sem nauðsynleg er til starfsins, sem felur í sér að útbúa bókasafnsskírteini fyrir lesendur, endurnýjun og viðhald á bókalista og skráningu á útlánum og skilum í skrár bókasafnsins. Bókasafnsfræðingarnir hafa einnig eftirlit með reglum bókasafnsins og sjá um að þeim sé framfylgt.

GÓÐ RÁÐ FRÁ FYRRI BÓKASAFNSFRÆÐINGUM LIFANDI BÓKASAFNS

- › Kynnið ykkur efni og áhugaverðar staðreyndir um bækurnar í safninu áður en bókasafnið er opnað
- › Framfylgið reglunum nákvæmlega og gerið sömu kröfur til lesenda og bóka
- › Skráið nákvæmlega öll útlán
- › Útbúið vinnuáætlun með öðrum bókasafnsfræðingum
- › Vinnið náið með öðrum bókasafnsfræðingum
- › Notið þann tíma sem aflögu er til þess að fá viðbrögð frá bókum og lesendum
- › Hugsjið vel um bækurnar og skiljið frá þá lesendur sem gætu valdið vandræðum (til dæmis með því að finna aðra bók fyrir þá til að lesa, bjóða þeim að lesa bókina á bókasafnssvæðinu eða útvega orðabók til þess að aðstoða við lesturinn)
- › Kynnið ykkur nágreinni bókasafnsins svo þið getið mælt með heppi legum stöðum til lestrarins

STARFSLÝSING BÓKASAFNSFRÆÐINGS Í LIFANDI BÓKASAFNI:

- › Hefur trú á og er áhugasamur um hugmyndina að baki Lifandi bókasafni
- › Er samvinnufús, þægilegur í umgengni og upplýsandi
- › Talar erlend tungumál
- › Er þolinmóður og forvitinn
- › Er þægilegur og vingjarnlegur

Bókasafnsfræðingar í Lifandi bókasafni gegna einnig mikilvægu fræðsluhlutverki. Þeir aðstoða lesendur við að skilja hugmyndina, finna bók við hæfi og skilja reglur bókasafnsins. Fréttamenn gætu haft samband við bókasafnsfræðingana á meðan á viðburðinum stendur og þess vegna er mikilvægt að

þeir hafi viðeigandi upplýsingar um skipuleggjendur og gestgjafa. Af praktískum ástæðum ættu bókasafnsfræðingarnir einnig að vera auðþekkjanlegir og ættu því að vera í merktum fatnaði eða með nafnspjöld sem greina frá starfi þeirra.

UPPLÝSINGA- OG MATSFUNDIR MEÐ BÓKASAFNSFRÆÐINGUNUM

Það er mikilvægt fyrir bókasafnsfræðingana eins og bækurnar að fá góðar upplýsingar áður en bókasafnið er opnað. Bókasafnsfræðingarnir ættu að funda með skipuleggjendum á frumstigum skipulagningarinnar til þess að forma starfið, verkefnin og vinnutímann. Bókasafnsfræðingarnir eru einnig ómissandi þátttakendur á upplýsingafundum með bókunum. Mælt er með því að halda stutta mats- og skipulagsfundi í byrjun eða lok hvers dags á meðan á viðburðinum stendur. Þetta gefur skipuleggjendum og bókasafnsfræðingum tækifæri til að aðlaga atriði sem mögulega ganga ekki upp og fara yfir reynslu dagsins.

AÐ EIGA VIÐ BÆKUR SEM KOMA INN AF GÖTUNNI

Stundum koma lesendur sem vilja bjóða sig fram sem bækur á meðan á viðburðinum stendur, til dæmis á Lifandi bókasöfnum sem standa yfir í lengri tíma, eins og á tónlistarhátíðum. Skipuleggjendur ættu að hafa mjög fastmótaðar reglur fyrir bókasafnsfræðingana um hvernig á að taka á slíkum málum. Höfundar þessa rits mæla ekki með því að taka inn nýjar bækur á meðan á viðburðinum stendur, nema að mikill skortur sé á þeim, eða ef sjálfboðaliðinn fyllir áberandi skarð í bókaskránni. Hafa ber í huga að þessar bækur „af götunni“ hafa ekki fengið sama undirbúning og upplýsingar og aðrar bækur og að ástæður þeirra fyrir þátttöku eru aðrar en þeirra bóka sem skráðu sig fyrir viðburðinn. Meðal þeirra titla sem hafa boðið sig fram á fyrri viðburðum eru til dæmis: Karlmaður, Lögfræðingur, Fráskilinn karlmaður, Einyrki og Forritari. Það er veruleg hætta á, að bækur af götunni uppfylli ekki þau skilyrði sem talað hefur verið um hér að ofan. Ef þeir sem bjóða sig fram á viðburðinum eru fulltrúar efnisflokks sem ekki er að finna í bókaskránni, er ráð að skrá nauðsynlegar upplýsingar um þá fyrir Lifandi bókasöfn framtíðarinnar.

Ef skipuleggjendur ákveða að þeir vilji halda opnum þeim möguleika að taka inn nýjar bækur á meðan á viðburðinum stendur, verða þeir að hafa eftirfarandi í huga:

- › hversu vel titill bókarinnar fellur að markmiðum bókasafnsins
- › að taka þarf viðtal við bókina til þess að geta dæmt um eiginleika hennar
- › nauðsyn þess að upplýsa fólk á meðan á viðburðinum stendur og skilgreina þátttökuskilyrði
- › þörfina á breytingum og viðaukum við bókaskrána

➤ Samstarf við gestgjafa

Starf gestgjafa Lifandi bókasafns er jákvætt en krefjandi og krefst skuldbindinga frá áhugasömum skipuleggjendum hátíða. Hátíð getur verið vettvangur þar sem tengsl og skoðanaskipti ungs fólks eiga sér stað og slíkur viðburður sendir einnig út skilaboð um umburðarlyndi frá hátíðinni til gesta. Viðburðurinn er þróttmikill og gagnvirkur og fellur vel að andrúmslofti hátíðar. Fyrri reynsla sýnir, að bókasafnið og skipuleggjendur hátíðarinnar þurfa að starfa náið saman. Hlutverk gestgjafans er að tryggja að aðstæður séu við hæfi og veita framkvæmdalegan og fjárhagslegan stuðning. Gestgjafinn ber einnig ábyrgð á því að veita aðstoð við að finna staðsetningu við hæfi. Það er verkefni skipuleggjenda að gera gestgjafanum grein fyrir þessum atriðum og að skýra nákvæmlega frá því hver markmiðin og þarfirnar eru og á hvaða hátt gestgjafinn hagnast á að halda viðburðinn. Það er góð regla samning gestgjafi og skipuleggjandi geri með sér sem tiltekur nákvæmlega hvað aðilar hafa samþykkt. Best er ef gestgjafi og skipuleggjandi Lifandi bókasafns deila ábyrgðinni á viðburðinum.

Lista yfir þau atriði og þá aðstoð sem skipuleggjandi ætti að ræða við mögulegan gestgjafa er að finna í kaflanum um val á staðsetningu fyrir í þessu riti.

Markaðssetning og almannatengsl

Kynning er gífurlega mikilvæg fyrir Lifandi bókasafn og skipuleggjendur geta farið margar leiðir í þeim málum. Nota má fjölmiðla og dagskrá hátíðarinnar til þess að kynna viðburðinn fyrir gestum. Það er mikilvægt að notfæra sér tækifæri til ókeypis markaðssetningar, þó svo skipuleggjendur geti ekki treyst á þær litlu upplýsingar sem venjulega er hægt að setja í dagskrá hátíðarinnar. Það er einnig mikilvægt að gera áætlun um fjölmiðlaumfjöllun. Á undirbúningstíma og meðan á hátíðinni stendur hefur það reynst árangursríkt að skipuleggja götukynningarteymi sem eru vopnuð upplýsingabæklingum og nota áberandi aðferðir til þess að ná athygli fólks.

Eftirfarandi atriði er vert að hafa í huga við skipulagningu markaðssetningar:

Gerð Lifandi bókasafn sýnilegt með áberandi merki og slagorðum

Þó svo að Lifandi bókasafn sé út af fyrir sig áhuga-vert heiti á viðburðinum þá gætuð þið viljað undirstrika boðskapinn með slagorði. Í þrjú ár hefur EYCB notað „Dæmið ekki bókina af útlitinu“ með góðum árangri. Slagorðið er á öllu kynningarefni og stuttermabolum og býður tilvonandi lesendum að leita nánari upplýsinga. Önnur dæmi um slagorð eru „Dæmið ekki – lesið!“ og „Við erum ekki með matreiðslubækur, ferðabækur eða barnabækur; í raun erum við ekki með neinar bækur yfirleitt“. Ýmis lógó sem notuð hafa verið eru einnig í þessu riti.

Samstarf við fjölmiðla hátíðarinnar

Takið ykkur tíma til að komast að því hvaða fjölmiðlum skipuleggjendur hafa aðgang að í gegnum hátíðina sjálfa. Auk dagskrár hátíðarinnar starfrækja sumar hátíðir til dæmis útvarpsstöð á hátíðinni sem getur orðið að liði við markaðssetningu viðburðarins og fjölmiðlamiðstöð er nær alltaf á staðnum. Slíkar miðstöðvar eru mikilvægar þegar dreifa á fréttatilkynningum um Lifandi bókasafn. Einnig ætti að reyna að komast á heimasíðu hátíðarinnar.

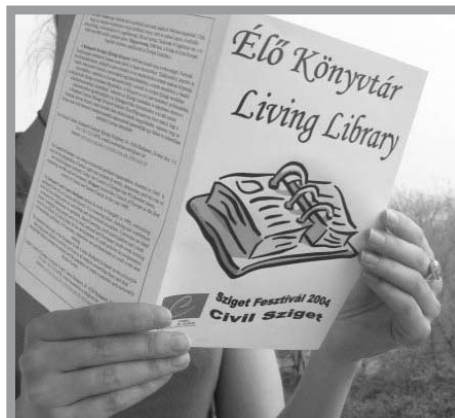
Gerð fréttæfnis/samstarfið við fjölmiðla

Reynslan sýnir að fjölmiðlar eru oft jákvæðir í garð Lifandi bókasafns. Þess vegna er mikilvægt að ganga úr skugga um, að fjölmiðlar fái greinar-góða kynningu á viðburðinum í fréttatilkynningum og að þeim sé boðið að heimsækja bókasafnið og hitta lesendur og bækur. Það er mikilvægt að undirstrika í öllum upplýsingum að Lifandi bókasafn sé ókeypis fyrir hátíðargesti, auk þess að senda út skýr skilaboð um eðli viðburðarins.

Framleiðsla og dreifing kynningarefnis

Hannið og gerið kynningarbækling með öllum viðeigandi upplýsingum um viðburðinn: reglur um útlán, opnunartíma, staðsetningu og stutta skýringu á viðburðinum. Látið gera stuttermaboli fyrir bækurnar: þeir vekja athygli fólks á hátíðarsvæðinu þegar bækurnar ganga um. Skipuleggjendur með rúma fjárhagsáætlun geta gert veggspjöld til kynningar á viðburðinum, sem hengja má upp á svæðinu með samþykki gestgjafa.

Skipulagning og rekstur götukynningarteymis getur gefið góða raun og reynst viðburði sem þessum vel. Hópur sjálfbodaliða getur gengið um og dreift bæklingum með reglum um útlán og upplýsingum um bókasafnið. Götukynningarfólkið verður að fá fræðslu svo það geti útskýrt hugmyndina og gefið gestum leiðbeiningar um hvar bóksafnið er. Venjulega eru 4-5 í hverju teymi. Gangið úr skugga um að nægilegt magn sé til af kynningar-efni, því öflugt götuteymi getur dreift mörg þúsund eintökum á einum degi. Það má einnig hugsa sér að hópur bóka vinni við götukynningu þegar lítið er að gera.

Lifandi bókasafn – Dæmið ekki bókina af útlitinu!

ÞÁ ERUM VIÐ KOMIN AFTUR!

EF ÞÚ HEFUR ÞEGAR HEIMSÓTT OKKUR OG LÍKAÐI ÞAÐ SEM ÞÚ SÁST; EF ÞÚ SÁST OKKUR Á SIÐASTA ÁRI EN HAFÐIR EKKI TÍMA TIL AÐ KOMA Í HEIMSÓKN, EÐA EF ÞÚ ERT AÐ HEYRA UM OKKAR Í FYRSTA SINN:

Hefur þú einhvern tíma leitt hugann að þínum eigin fordómum og stöðluðum hugmyndum um annað fólk? Eða hvaða hugmyndir annað fólk hefur um þig? Ert þú með fyrirfram ákveðnar hugmyndir um til dæmis múslima, gyðinga, lögreglumenn eða lestarverði, presta eða sálfræðinga, femínista eða samkynhneigða, fyrrverandi afbrotamenn eða fótboltabullur, umhverfissinna eða ljóshærðar konur? En hefur aldrei fengið tækifæri til að tala við þetta fólk til að finna út hvernig líf þeirra er?

Ef þú ert tilbúinn til að horfast í augu við eigin fordóma og sleggjudóma, þá ættir þú að gerast lesandi í Lifandi bókasafni þar sem bækurnar geta talað!

HVERNIG STARFAR LIFANDI BÓKASAFN?

- › Lifandi bókasafn er staðsett á **Borgaraeyjunni**, við hliðina á tjaldi **Ungs fólks í Evrópu**
- › Þegar þú kemur í fyrsta sinn, verður þú að skrá þig sem lesanda til þess að fá **Lifandi bókasafnsskírteini**. Með því að gerast lesandi samþykkir þú reglur Lifandi bókasafns.
- › Þú getur valið bók sem þig langar til að lesa úr bókaskrá bókasafnsins. Það er um margar bækur að velja, á mörgum tungumálum.
- › Ef bókin sem þú velur er á tungumáli sem þú skilur ekki, þá getur Lifandi bókasafn einnig útvegað þér orða-bók.
- › Ef bókin sem þig langar til að lesa er í útláni, þá getur þú valið aðra bók eða komið aftur seinna!
- › Þú hefur bókina í eina klukkustund og getur farið með hana hvert sem er innan svæðisins. Eftir þann tíma verður þú að skila bókinni aftur á bókasafnið.
- › Það kostar ekkert fyrir skráða lesendur að fá lánaða bók í Lifandi bókasafni.

HVERJAR ERU REGLUR LIFANDI BÓKASAFNS?

- › Aðeins skráðir lesendur sem hafa samþykkt skilmála bókasafnsins geta fengið bók að láni.
- › Aðeins er hægt að fá eina bók lánaða í einu. Það er ekki hægt að panta bækur.
- › Lánstími er ein klukkustund og þá verður að skila bókinni á bókasafnið. Hægt er að lengja lánstímann um eina klukkustund í samráði við bókasafnsfræðinginn.
- › Lesandinn verður að skila bókinni í sama andlega og líkamlega ástandi og hún var þegar hún var fengin að láni. Það er ekki leyfilegt að skemma bækurnar, rífa úr þeim síður eða krumpa þær, missa niður á þær mat eða drykk eða særa stolt þeirra á nokkurn annan hátt. Lesandinn er ábyrgur fyrir ástandi bókarinnar.
- › Lesandi samþykkir að bókin geti endað samtalið ef honum eða henni finnst lesandinn misbjóða sér eða særa stolt sitt.

VERÐLAUN FYRIR LESENDUR SEM KOMA REGLULEGA!

Þeir lesendur sem koma reglulega fá „stuttermabol með merki lesenda Lifandi bókasafns“, þegar þeir skila sinni annari bók á bókasafnið!

OPNUNARTÍMI:

Lifandi bókasafn er opið daglega frá 12:00 til 20:00, síðustu útlán eru klukkan 19:00.

*Lifandi bókasafn á Borgaraeyjunni er skipulagt af EYCB með
stuðningi frá Sziget Iroda.*

EFTIRFARANDI TILLÖGUR ERU FRÁ LIFANDI BÓKASÖFNUM SEM HALDIN HAFU VERIÐ Á SZIGET-HÁTÍÐINNI:

- › Það er mikilvægt að nota hefðbundnar auglýsingar á hátíðum (bæklinga, dreifirit, dagskrár), en munið að hátíðargestir eiga það til að henda miklu af þessu kynningarefni, svo varist óþarfa rusl.
- › Það er mikilvægt að nota hugmyndaríkar auglýsingar, hafið í huga að það sem er mikilvægast eru persónuleg samskipti. (Í könnun okkar kom fram að umtalsverður fjöldi lesenda fann Lifandi bókasafnið vegna þess að þeir höfðu heyrt um það frá vinum sínum.)
- › Athugið hvort það er mögulegt að fá aðra viðburði til þess að styðja við Lifandi bókasafnið á óbeinan hátt, til dæmis með lifandi tónlist eða litlum tónleikum fyrir framan tjaldið. Ef það er tilkynningakerfi á svæðinu, notið það þá til að auglýsa. Það er mikilvægt að textinn sé skýr og einfaldur, til dæmis: „Þú ert með fordóma, en veistu hvernig þú átt að búa við þá? Prófaðu fordóma þína á Lifandi bókasafninu.“
- › Skipuleggjendur Lifandi bókasafns ættu að vera í stöðugu sambandi (talstöðvar- eða farsíma-) við skipuleggjendur hátíðarinnar, sem eru ábyrgir og geta stjórnað og útvegað aðstoð og upplýsingar.

Mat á Lifandi bókasafni

Umfang og aðferðafræði mats ætti alltaf að skilgreina við undirbúning verkefnis. Til þess að hægt sé að safna nægum upplýsingum fyrir matið, er mikilvægt að skilgreina matsþætti og aðferðir snemma í ferlinu. Ef óskað er eftir nánari upplýsingum um mat á ungmennaverkefnum almennt, má finna þær á www.training-youth.net³. Þar er að finna fjölda tækja og aðferða sem nýta má við mat á óformlegri menntun.

Matið á verkefninu Lifandi bókasafn þjónar tvennum tilgangi:

- Mat á verkefninu með tilliti til þeirra mælanlegu markmiða sem sett voru í upphafi verkefnisins.
- Mat á reynslu skipuleggjenda, bókasafnsfræðinga og bóka með það að markmiði að skoða reynsluna og bæta aðferðafræðina til að geta endurtekið að nýju.

SÖFNUN TÖLFRÆÐIUPPLÝSINGA:

Hvað voru lesendur margir, hve mörg voru útlánin, hve margar lesklukku-stundir? Hverjar voru vinsælustu bækurnar og um hvaða bækur var lítið spurt?

Þessum tölum er einfalt að safna og þetta er mikilvægt verkefni bókasafnsfræðinganna. Þeir ættu að skrá öll útlán, þar sem fram kemur bókarheiti, hvenær bókin var lánuð og hvenær skilað aftur og hvort lántakandinn var að fá lánaða bók í fyrsta sinn. Við lok hvers verkefnis ættu þessar tölfræði-upplýsingar að liggja fyrir.

Hve margir sýndu áhuga en urðu ekki lesendur?

Það getur reynst erfitt að fylgjast með þessu á meðan allt er á fullu. Það gæti verið viðbótarverkefni fyrir bókasafnsfræðinginn að telja áhugasama með því að skrá einfalt merki, en slíkar upplýsingar yrðu alltaf áætlaðar á viðburði sem þessum sem laðar að þúsundir manna.

Fjölmíðlaumfjöllun

Safnið greinum sem birtast í dagblöðum, skráið sjónvarps- og útvarpsumfjöllun og skráið fjölda þeirra fréttamanna sem taka viðtöl eða biðja um upplýsingar hjá bókum, lesendum og skipuleggjendum. Það er einnig mjög gagnlegt að skrá sérstaklega fjölmíðlaumfjöllun um heimsóknir þekktra einstaklinga á Lifandi bókasafnið. Ekki eingöngu vegna matsins, heldur einnig til að nýta við kynningu síðar.

³ Til dæmis T-Kit um frumskilyrði þjálfunar, sérstaklega kafli 3.6 © Evrópuráðið og Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins, október 2002.

SÖFNUN EIGINDLEGRA UPPLÝSINGA:

Spurningalistar

Þegar tekið er tillit til þess hve margir einstaklingar taka þátt í verkefninu Lífandi bókasafn, eru spurningalistar auðveld og viðeigandi aðferð til að safna upplýsingum. Undirbúningi og gerð þeirra ætti að vera lokið áður en bókasafnið opnar. Listunum á að dreifa til bóka og lesenda á meðan að bókasafnið er opið, sem tryggir góð skil til bókasafnsfræðinganna og skipuleggjendanna. Mismunandi spurningalista þarf að gera fyrir hvern hóp. Skráning persónulegra upplýsinga ætti að vera valfrjáls fyrir lesendur. Lífandi bókasafn ætti að hafa það að meginreglu að tryggja nafnleynd einstaklingsins.

DÆMI UM SPURNINGALISTA

Í lok þessa kafla eru tvö dæmi um spurningalista, einn fyrir lesendur og annar fyrir bækur. Spurningarnar eru tillögur og þeim má að sjálfsögðu bæði breyta og aðlaga fyrir hvert Lífandi bókasafn.

Spurningalisti fyrir lesendur

Það er mikilvægt að spurningalistar fyrir lesendur séu stuttir og að hægt sé að svara þeim á nokkrum mínútum. Bókasafnsfræðingar munu sjá um að dreifa listunum til lesenda. Best væri að þeir sem lesa margar bækur svöruðu listanum aðeins einu sinni, eftir að hafa lesið síðustu bókina. Lesendum ætti að vera ljóst að upplýsingar í spurningalistanum verði nýttar til að bæta aðferðafræðina við rekstur Lífandi bókasafns og til þess að skrá tölfraðiupplýsingar. Lesendur þurfa ekki að segja til nafns nema þeir vilji það sjálfir.

Hér á eftir koma nokkur dæmi um svör lesenda á spurningalistum sem notaðir hafa verið á Lífandi bókasöfnum:

Spurning: Hvað fannst þér sem lesanda vera mikilvægasta reynslan af Lífandi bókasafni?

Dæmi um svör:

- *Bækurnar þorðu að vera þær sjálfar*
- *Að vera opinn fyrir mismunandi skoðunum og ryðja úr vegi hindrunum*
- *Samanburður á mínum skoðunum á ýmsum málum og skoðunum annarra*
- *Að endurhugsa og endurskoða skoðanir mínar*
- *Að skyggjast á bak við tjöldin*
- *Persónuleg tengsl, eignast vini*
- *Áhugaverð samskipti*
- *Vikkun sjóndeildarhringsins og skilningur á mannlegu eðli*
- *Mjög áhugavert að ræða við einstakling sem ég myndi annars ekki ræða við*
- *Ég lærði margt áhugavert sem ég kunni ekki áður*

LIVING LIBRARY

European Youth Centre
Budapest

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Centre Européen
de la Jeunesse B

Spurningalisti fyrir bækur

Best er að láta bækurnar hafa spurningalistana við opnun bókasafnsins og biðja þær um að skila þeim þegar það lokar eða mjög fljótlega eftir það, skilafrestur verður að vera skýr. Svör bókanna má taka saman eftir lokun bókasafnsins og þau er hægt að nýta þegar nýjum bókum eru gefnar upplýsingar seinna. Skipuleggjendur ættu að skoða svör bókanna vel og bregðast strax við ef bók metur reynslu sína á mjög neikvæðan hátt. Í kjölfarið gæti verið þörf á ítarlegu samtali skipuleggjenda og bókarinnar.

Hér á eftir koma nokkur dæmi um svör bóka á spurningalistum sem notaðir hafa verið á Lifandi bókasöfnum:

Spurning: Hvað fannst þér vera það besta við að vera bók undanfarna viku?

Dæmi um svör:

- Lesendur voru opnir
- Einn af lesendunum fékk mig lánaða, ekki af því að ég var fötluð, heldur vegna þess að ég er kona
- Fimm Hollendingar fengu mig lánaða í tvo klukkutíma, þeir voru mjög vel gefnir og því var þetta áhugaverðasta samtalið sem ég hef átt þetta árið
- Mikil hluttekning 16-20 ára lesenda
- Áhugi fjölda gagnkynhneigðra á samkynhneigð
- Fallegar stúlkur fengu mig líka lánaða
- Áhugaverðar og gáfulegar spurningar áhugasamra lesenda

Spurning: Hvað fannst þér vera það versta við að vera bók undanfarna viku?

Dæmi um svör:

- *Sumir lesendur fengu mig lánaða til að leysa eigin vandamál*
- *Strákur sem var mjög pirraður og árásargjarn á meðan á samtalinu stóð*
- *Lesandi sem spurði „ættum við að skipta á konum og geitum?“*
- *Einn dæmdi mig fyrir það sem ég er*
- *Lesandi sem hafði ekki áhuga var bara að hafa ofan af fyrir sér*
- *Alls ekkert*
- *Að vera úrvinda úr þreytu í lok dagsins*

Spurning: Hvaða spurningu fékkstu oftast?

Dæmi um svör:

- *Getur femínisti átt eiginmann og börn?*
- *Af hverju verður einhver miðæftirlitsmaður?*
- *Hvar býrð þú?*
- *Eru maðurinn þinn og börn líka fötluð?*
- *Er Guð til og er líf eftir dauðann?*
- *Af hverju drakkstu og hvernig fórstu að því að hætta?*
- *Af hverju fluttir þú til þessa lands?*
- *Hvaða raunum hefur þú lent í hingað til?*
- *Hvernig er það að vera lögregluþjónn?*
- *Hvað sögðu foreldrar þínir þegar þeir komust að því að þú varst samkynhneigður?*
- *Hvaða trúarbrögð eru þau einu réttu?*
- *Þola sígaunar fólk sem ekki er sígaunar?*
- *Hvernig get ég fengið vinnu hjá Evrópustofnun?*
- *Hvernig var fyrsti dagurinn í fangelsi? Hvernig var fyrsti dagurinn þegar þú komst út aftur?*
- *Ef þú fengir annað tækifæri, hvað myndir þú gera öðruvísi?*

MATSFUNDIR

Matsfundir eru oft haldnir á meðan á verkefninu stendur. Margir hópar kjósa að hafa stutta fundi í lok hvers dags. Ítarlegan matsfund, með bókum og bókasafnsfræðingum, ætti að halda nokkrum dögum eða vikum eftir að verkefninu lýkur. Það gæti einnig verið gott að bjóða samstarfsaðilum, eins og þeim frjálsu félagasamtökum sem útveguðu bækurnar og þeim sem héldu hátíðina.

Kæri lesandi.

Við viljum byrja á því að þakka þér fyrir að gefa þér tíma til að svara þessum stutta spurningalista og þar með deila reynslu þinni af því að lesa eina eða fleiri lifandi bækur. Svör þín munu stuðla að þróun aðferðafræðinnar við Lifandi bókasafn í framtíðinni. Farið verður með öll svör sem trúnaðarmál og þau verða öll skráð undir nafnleynd.

Aldur:

Kyn: ☐ Karlmaður ☐ Kona

Þjóðerni:

Hvernig fréttir þú af Lifandi bókasafninu?

☐ sjónvarpi ☐ útvarpi ☐ dagblöðum ☐ þegar þú gekkst framhjá tjaldinu okkar
☐ bæklingi um Sziget ☐ frá öðrum lesendum ☐ annað

Hefur þú verið lesandi við Lifandi bókasafn áður?

☐ Nei, þetta er í fyrsta sinn ☐ Já, vinsamlega skráðu hvar/hvenær:

Hvaða bók fékkstu lánaða?
.....

Hvernig metur þú hugmyndina um Lifandi bókasafn?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – léleg, 5 – mjög góð)

Umsögn:

Hvernig metur þú þjónustu bókasafnsfræðinganna?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – engin þjónusta, 5 – frábær þjónusta)

Ef þú notaðir orðabók. Fullnægði hún þörfum þínum?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – alls ekki, 5 – fullkomlega)

Hvað fannst þér mikilvægasta reynslan við að lesa lifandi bók/bækur?

.....

Lærðir þú eitthvað nýtt við lestur bókar eða bóka sem þú fékkst lánaðar á Lifandi bókasafni?

.....

Myndir þú mæla með því við aðra að verða lesendur á Lifandi bókasafni?

.....

Mælir þú með einhverri nýrri bók sem ætti að vera á skrá hjá okkur?

.....

Kærar þakkir fyrir umsögn þína og tíma!

Nafn:

Bókarheiti þitt:

Aldur:

Kyn: ☐ Karlmaður ☐ Kona

Þjóðerni:

Ertu félagi í frjálsum félagasamtökum? Ef já, hvaða?

Hve margir lásu þig á Lifandi bókasafninu?

☐ 1 – 5: ☐ 5 – 10: ☐ Fleiri en 10:

Hvernig er reynsla þín af því að vera bók?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – mjög slæm, 5 – mjög góð)

Hvernig fannst þér lesendurnir?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – vildu ekkert læra, 5 – mjög áhugasamir/einlægir)

Hvernig nýttust leiðbeiningar sem þú fékkst áður en Sziget hófst um hvernig það væri að vera bók?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – áttu ekki við, ónógar, 5 – mjög skýrar, nýttust vel)

Hvernig metur þú stuðning starfsmanna Lifandi bókasafnsins
(bókasafnsfræðinganna og skipuleggjenda)?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – enginn stuðningur, 5 – mjög góður stuðningur)

Ef þú notaðir orðabók, viltu vinsamlega meta samband þitt við hana.

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – slæmt, 5 – gott, mjög gott)

Hvernig metur þú vinnutíma þinn, var hann hæfilega langur?

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 (1 – alltof langur, 5 – mjög við hæfi)

Fannst þér lesendur hafa gagn af því að lesa þig?

.....

Hafðir þú gagn af því að vera lesin?

.....

Hvaða spurningu fékkstu oftast?

.....

Hvað var erfiðast við að vera bók?

.....

Ráð sem þú vilt gefa fyrir næsta Lifandi bókasafn?

.....

Til væntanlegra bóka:

.....

Til skipuleggjenda:

.....

Til bókasafnsfræðinga:

.....

Til væntanlegra lesenda:

.....

Fyrir kynningar á bæklingi:

.....

Værir þú tilbúin að vera bók aftur?

.....

Annað sem þú vilt koma á framfæri?

.....

MYNDALISTI OG LJÓSMYNDARAR

Forsíðumynd

Hver er bókin?

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 7

Eyjarskeggjar

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 8

Az Elő Könyvtar – Lifandi bókasafn

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 11

Feministabók tekur þátt í samræðum um kynjamál í tjaldi skrifstofu umboðsmanns á Sziget-hátíðinni

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 17

Inngangur Lifandi bókasafns á Hróarskelduhátíðinni

© Mathies Erlandsen, samtökin Stöðvum ofbeldið, Danmörku, 2000

Síða 19

Allar bæurnar í Lifandi bókasafni sem Starfrækt var í Alværn-ungmennaskólanum, Nesodden, Noregi 2003

Birt með leyfi Norwegian Peoples aid/Norsk Folkehjelp

Síða 21

Bókasafnsfræðingur í Lifandi bókasafni aðstoðar lesendur við val á bókum

© Art Factory, 2003

Síða 23

Bókaskráin skoðuð

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 24

Lifandi bókasafn og sýningarbás EYCB á SZIGET hátíðinni

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 25

Eina bók fyrir þrjá lesendur, takk!

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 26

Hópur nemenda með bók

Alværn-ungmennaskólinn, Nesodden, Noregi, 2003

Birt með leyfi Norwegian Peoples aid/Norsk Folkehjelp

Síða 28

Bækur bíða eftir lesendum

© Art Factory, 2003

Síða 32

Bókaskráin

Ljóskubók

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 34, 35

Bækurnar út af fyrir sig

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 37

Bækur að kynnst, Rock In Rio, Lissabon

Ljósmyndari: Ronni Abergel, 2004

Síða 39

Ég klæddi mig ekki sérstaklega fyrir tilefnið, Hróarskelduhátíðin

Ljósmyndari: Asma Mouna, samtökin Stöðvum ofbeldið, Danmörku, 2000

Síða 40

Hópur nemenda með bók

Alværn-ungmennaskólinn, Nesodden, Noregi, 2003

Birt með leyfi Norwegian Peoples aid/Norsk Folkehjelp

Síða 45

Þrír lesendur að tala við innflytjandabókina, Rock In Rio, Lissabon

Ljósmyndari: Ronni Abergel, 2004

Síða 47

Vaktaskipti

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 49

Háannatími hjá bókasafnsfræðingunum

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 51

Bókasafnsfræðingur ræðir við áhugasama lesendur, Hróarskelduhátíðin

Ljósmyndari: Mathies Erlandsen, samtökin Stöðvum ofbeldið, Danmörku, 2000

Síða 52

Lifandi bókasafn í bókasafninu

Birt með leyfi: Szabo Ervin-bókasafnið Búdapest, 2004

Síða 53

Götukynningarhópur Lifandi bókasafns á Hróarskelduhátíðinni

Ljósmyndari: Mathies Erlandsen, samtökin Stöðvum ofbeldið, Danmörku, 2000

Síða 54

Kynningarbæklingur lesinn

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 55

Bókasafnsfræðingur útskýrir bókaskrána, Hróarskelduhátíðin

Ljósmyndari: Mathies Erlandsen, samtökin Stöðvum ofbeldið, Danmörku, 2000

Síða 59

Lesið fyrir utan Lifandi bókasafn

© Art Factory, 2003

Síða 60

Áhugasamur lesandi velur sér enn eina bókina

© Evrópuráðið, European Youth Centre Budapest, 2004

Síða 66 (viðauki)

Sýningarbás Lifandi bókasafns, Rock in Rio, Lissabon, 2004

Ljósmyndari: Ronni Abergel

Síða 67

Kynningarvegspjald Lifandi bókasafns í Alværn-ungmennaskólanum, Nesodden, Noregi, 2003

Birt með leyfi Norwegian Peoples aid/Norsk Folkehjelp

N.B.

Når du er færdig vil du med garanti føle at du har mistet en ven

Den er menneske du normalt ikke
kan lide. Et har en bredde udvalgt
af populære typer. Det er alt.
Uden fra denne første tryk-
middel, som er, udvalgt.
Hvad er det? Det er, Kinas.
Hvad er det? Det er, Kinas.
Hvad er det? Det er, Kinas.
Hvad er det? Det er, Kinas.

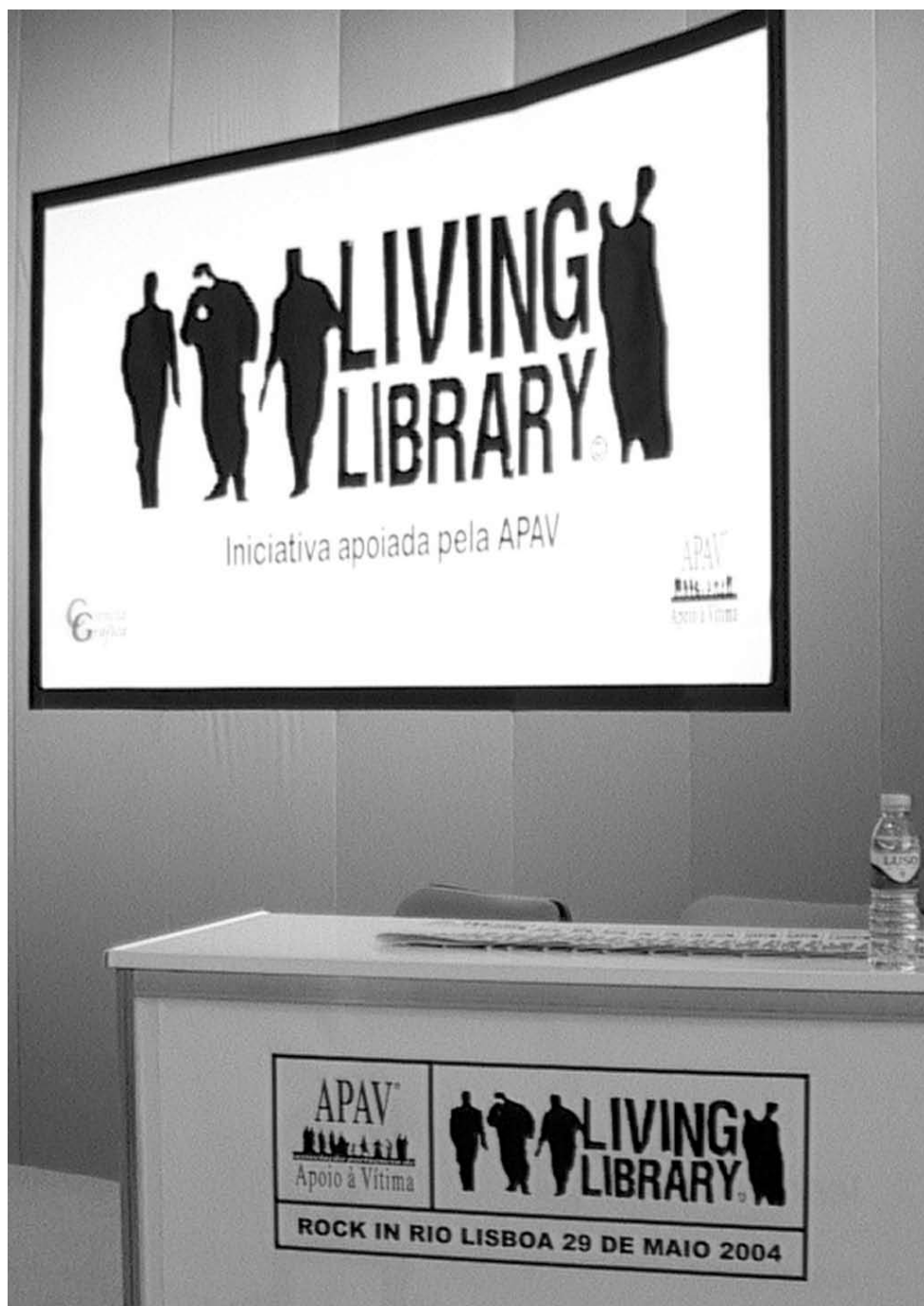
01-442

STOP VOLDEN'S
MENNESKEBIBLIOTEK
RØSKILD FESTIVAL 2000

WWW.STOPVOLDEN.DK

KANSAS
STANDSTILL

**SÝNINGARBÁS LIFANDI BÓKASAFNS Á ROCK I RIO HÁTÍÐINNI
LISSABON 2004**

VEGGSPJALD UM LIFANDI BÓKASAFN Á ALVÆRN UNGDOMSSKOLE,
NESODDEN, NOREGI, 2003

BLAÐSIÐA ÚR BÓKASKRÁ OG BÓKASAFNSKORT
(Evrópska æskulýðsmiðstöðin í Búdapest)

Feminista

Feminist

- Gyűlöli a férfiakat,
- Lesbikus,
- Képtelen pasit szerezni magának,
- Egy

- Hates men,
- Is lesbian,
- Couldn't get a boyfriend,
- Is a feminist due to a trauma,
- Aggressive,
- Hairy legs, hairy all over.

Ha erre a könyvre más nyelven lenne szükséged, fordulj a könyvtárhoz!
For availability in additional languages, please contact the librarian.

DÆMI UM BOLI Á BÆKUR

Bolir frá Alværn-Ungdomsskole
© Norsk Folkehjelp

Bolir frá SZIGET-hátřđinni
Design: Art Factory, Budapest

UNGmennastarf og Mannréttindamenntun Evrópuráðsins

Lifandi bókasafn er hluti af forgangsverkefni Evrópuráðsins „Ungt fólk sem berst fyrir mannréttindum og félagslegu samræmi“.

- › Finna svör við viðvarandi árásum á mannlega reisn eins og félagslega útilokun, ofbeldi, kynþáttahatur, skort á óumburðarlyndi og misrétti;
- › Gera ungu fólki kleift að þróa aðgerðir sem beinast gegn kynþáttahatri, útlendingahatri, misrétti og kynbundnu ofbeldi;
- › Þróa kennslufræðileg verkfæri og aðferðir fyrir þá sem kenna mannréttindi;
- › Tynna og styðja við tilraunaverkefni og þjálfun í kennslu mannréttinda um gjörvalla Evrópu;
- › Tengja saman tengslanet þjálfara ungmennasamtaka og annarra sem eru virkir í baráttunni fyrir mannréttindum.

Þátttaka í umfangsmiklum opinberum viðburði fyrir ungt fólk veitir einstakt tækifæri til þess að dreifa boðskapnum um mannréttindi, þátttöku ungmenna og þvermenningarlega menntun til almennings.

Ef þú vilt fá nánari upplýsingar um verkefni Directorate of Youth and Sport, skoðaðu þá heimasíður okkar:

www.coe.int

Opinber heimasíða Evrópuráðsins

www.coe.int/youth

Starfsemi Directorate of Youth and Sport of the Council of Europe, verkefni þess, ákvarðanatökuferli, útgefið efni, samstarfsaðilar og margt fleira.

www.coe.int/hre

Heimasíða með upplýsingum um menntunarverkefni um mannréttindi með krækjum á útgefin rit og kennsluefni.

www.eycb.coe.int

Heimasíða European Youth Centre í Búdapest, verkefni, útgefið efni, þjónusta og aðrar nytsamlegar upplýsingar.

